

**”VI TJEJER KOLLAR OCKSÅ PÅ
PORR!”**
EN KVALITATIV STUDIE OM UNGA KVINNORS
PORNOGRAFIANVÄNDNING

MARIE THULIN

"VI TJEJER KOLLAR OCKSÅ PÅ PORR!"

EN KVALITATIV STUDIE OM UNGA KVINNORS PORNOGRAFIANVÄNDNING

MARIE THULIN

Thulin, M. "Vi tjejer kollar också på porr!". En kvalitativ studie om unga kvinnors pornografianvändning. *Examensarbete i Sexologi 30 högskolepoäng*. Malmö universitet, Fakulteten för hälsa och samhälle, institutionen för socialt arbete, 2020.

Abstrakt

Pornografi är ett omdebatterat fenomen och har främst förknippats med mäns konsumtion. Föreliggande studie syftade till att undersöka vilken mening pornografi har för kvinnor som regelbundet använder pornografi. En kvalitativ intervjuundersökning utfördes med sju unga kvinnor mellan 20–30 år. Empirin analyserades tematiskt utifrån teorin om sexuella script och begreppen intimitetstrubbel samt sexuell empowerment. Resultatet fann att pornografi har betydelse för kvinnors sexualitet. Pornografi hjälper dem att utforska kropp, upphetsning, sexuella preferenser och sexuell identitet. Pornografi ger kunskap och inspiration och betraktas som ett sätt att äga sin sexualitet. Men pornografi ger även upphov till ambivalens, särskilt kopplat till kulturella scenarier kring pornografi som skadligt och synen på pornografi som kvinnoförtryck. Detta påverkar informanternas intrapsykiska script genom hur de använder och relaterar till pornografi. Trots detta har kvinnorna aktiva strategier för att söka upp den pornografi de finner upphetsande.

Nyckelord: empowerment, kvalitativ, pornografi, sexuella script, unga kvinnor

“GIRLS WATCH PORN TOO!”

A QUALITATIVE STUDY OF YOUNG WOMEN’S PORNOGRAPHY USE

MARIE THULIN

Thulin, M.” Girls watch porn too!”. A qualitative study of young women’s pornography use. *Degree project in Sexology 30 Credits*. Malmö University: Faculty of Health and Society, Department of Social Work, 2020.

Abstract

Pornography is a well-debated phenomenon and is often treated as a male issue. The present study aimed to move beyond this view and investigate the possible meaning of pornography for young women. Seven young women who consumed pornography regularly were interviewed using a qualitative method. The empirics was analyzed thematically using sexual scripting theory and the concepts of intimate trouble and sexual empowerment. The result showed that pornography bears meaning for young women’s sexuality. Using pornography, they explore their sexuality, sexual identities and their preferences. Pornography is seen as a means for owning one’s sexuality. At the same time, pornography is a source of ambivalence. Cultural scenarios treating pornography as a danger and as misogynic oppression affect the women’s intrapsychic scripting and therefore the way they relate to pornography. Still, the women are seen as having developed active strategies to handle this kind of intimate trouble and find the kind of pornography they find exciting.

Keywords: empowerment, pornography, qualitative, sexual script, young women

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING.....	1
Syfte och frågeställningar.....	1
Centrala begrepp	1
BAKGRUND	2
Synen på kvinnlig sexualitet och onani	2
Kvinnors konsumtion av pornografi i historien	2
Feminism och pornografi	3
Synen på pornografi som något skadligt	4
TIDIGARE FORSKNING	4
Pornografikonsumtionen i Sverige.....	5
Metodologiska problem vid pornografiforskning	6
Kvinnors erfarenheter och strategier	7
En svensk kontext	8
TEORI.....	9
Teorin om sexuella script.....	9
Intimate citizenship.....	13
Sexualitet, empowerment och agentskap	13
Teorisammanfattning.....	14
MATERIAL OCH METOD.....	15
Forskningsdesign	15
Forskningsansats.....	15
Förförståelse	15
Datainsamling.....	15
Bearbetning, tolkning och analys.....	18
Validitet och generaliserbarhet	18
Etik.....	19
RESULTAT	20

Presentation av intervjupersoner.....	20
Pornografikarriärer – ett intrapsykiskt script tar form.....	20
Kulturella scenarier om sexualitet och pornografi.....	24
Kulturella scenarier och intrapsykiska script i konflikt leder till intimitetstrubbel....	28
Strategier för att hantera intimitetstrubbel.....	31
DISKUSSION.....	36
Metoddiskussion.....	37
SLUTSATSER.....	38
REFERENSER.....	39
BILAGA.....	43

INLEDNING

Pornografins vara eller icke vara är en aktuell fråga i samhällsdebatten, såväl i Sverige som utomlands. Fokus har ofta legat på kvinnoförtryck, moral och pornografins skadeverkningar för unga personer (Attwood 2010). I debatten och forskningen riktas ljuset ofta mot männen; synen på pornografi som något som framförallt lockar och konsumeras av män.

Den kvinnliga sexualiteten har varit och är tabubelagd på många sätt (Löfgren-Mårtenson 2013). Detta har gjort att kvinnors sexuella handlingsutrymme har varit begränsat i jämförelse med mäns. Det finns en samhällelig norm om att pornografi är till för män medan kvinnors eventuella konsumtion har varit osynliggjord och därmed förknippad med skam. Till detta kan tilläggas att det även finns en politisk ståndpunkt ursprungligen ur radikalfeminismen om att pornografi är intimt sammankopplad med kvinnoförtryck (Dworkin 2003).

Men även kvinnor konsumerar pornografi. Exempelvis uppger Pornhub, som är världens största internetsajt för streamande pornografi, att andelen kvinnor som besöker deras sida är 32 %¹ och ökar för varje år (Pornhub insights 2020). Samtidigt meddelar somliga unga tjejer att de tittar på mindre pornografi än de faktiskt skulle vilja (Mattebo 2014). Dessutom rapporteras ambivalens hos kvinnor som konsumerar pornografi; de blir upphetsade men det uppstår dubbla känslor kring vad de upplever (Berg 1999; Löfgren-Mårtenson & Månsson 2006).

Få studier har fokuserat på kvinnors pornografianvändning; hur de använder pornografi, vad som händer inom dem och vad pornografien har för mening för deras sexualitet.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att få en ökad förståelse för vilken mening pornografi har för unga kvinnors sexualitet samt hur de förhåller sig till rådande kulturella script om pornografi. Frågeställningarna är:

- Hur kan pornografianvändningen te sig bland unga kvinnor som konsumerar pornografi i upphetsningssyfte?
- Vilken mening har pornografien för dessa kvinnors sexualitet?
- Hur navigerar kvinnorna bland kulturella script kring pornografi och kvinnlig sexualitet?
- Hur konstruerar de sina intrapsykiska script utefter detta?

Centrala begrepp

En bred definition av pornografi har valts i denna studie, särskilt med tanke på att tidigare forskning visat på metodologiska problem i pornografiforskning på grund av just för snäva definitioner och därför möjligen missat det som kvinnor själva definierar som pornografi (Marques 2019). Informanternas egna definitioner av pornografi har visats öppna i studien. Pornografi definieras alltså som sexuellt explicit material i syfte att väcka upphetsning. Det kan handla om bilder, skrivna berättelser, filmer, ljud, tecknade serier och liknande.

¹ Av svenska användare är siffran 35 % kvinnor, en ökning med 5% jämfört med föregående år (Pornhub insights 2020).

Diskurser om pornografi är på många sätt könade. Denna uppsats ter sig därför binär i vad gäller kön. Den pratar om kvinnor respektive män som grupp och hakar därför i en logik som bygger på tvåkönsmodell och osynliggör allt däremellan. I den allmänna debatten och i forskningen kring pornografi åsyftas dessutom oftast heterosexuell pornografi, vilket många gånger blir missvisande, förenklat och osynliggörande. Eftersom denna studie enligt ovanstående resonemang utgår från ett cis-normativt² perspektiv, riskerar den att följa samma mönster.

BAKGRUND

För att närmare förstå kvinnors erfarenheter av pornografi behövs en inblick i hur synen på kvinnlig sexualitet utvecklats. Eftersom pornografien har en stark onanistisk koppling beaktas särskilt synen på kvinnlig onani. Dessutom ges en kort sammanfattning av pornografins historia och hur dess numera utbredda tillgänglighet öppnat dörrar för kvinnor. Samtidigt har pornografien orsakat debatt och kritiserats från feministiskt håll, vilket också kommer att behandlas i korthet. Slutligen görs några nedslag i debatten om pornografins eventuella skadlighet.

Synen på kvinnlig sexualitet och onani

Synen på kvinnlig sexualitet har skiftat mellan kulturer och tidsepoker. Före det borgerliga kvinnoideal som romantiken förde med sig, betraktades exempelvis kvinnlig orgasm som nödvändig för befruktning (Johannisson 1994). Mäns och kvinnors sexualdrift beskrevs som lika starka, vilket kom att ändras då den kvinnliga sexualiteten istället behandlades som intimt sammanflätad med moderskap. Sexualsyner som präglade 1800-talet visade sig genom kontroll och begränsning och sex skulle endast syfta till barnalstring. Denna syn drabbade också män, även om männens sexualitet tilläts i två versioner; en för ”(--)) det goda hemmet och en annan för de mörka gränderna (--))” (Johannisson 1994, sid. 56). Förändringar i synen på sexualitet tog sig även uttryck i vad som av Foucault beskrivits som ”kriget mot onanin” (2002, sid. 113). Den kvinnliga onanin betraktades som farligare än den manliga och kopplades till vansinne, sjukdom och död och i slutet av 1800-talet ökade antalet kvinnor på mentalinstitutionerna som vårdades för självbefläckelse (Johannisson 1994). Kvinnan betraktades under den här tidsperioden som asexuell å ena sidan men å andra sidan målades en bild av kvinnlig sexualitet upp som farlig, nära naturen och okontrollerbar. Således behövde kvinnlig sexualitet tyglas och kläs i dygdighetens dräkt för att kontrolleras och inte fresta mannens lust. Konstruktionen av den dygdiga kvinnan har enligt Karin Johannisson påverkat generationers representationer av kvinnoideal (a.a.). Kvinnlig sexualitet har därför ofta betraktats utifrån en hora/madonna-dikotomi; dessa två ytterligheter har präglat kvinnors möjligheter att vara sexuella (Atwood 2007).

Kvinnors konsumtion av pornografi i historien

En viktig vändpunkt vad gäller synen på sexualitet kom i och med den så kallade sexuella revolutionen på 60-talet, där bland annat lanseringen av p-pillret spelade

² En cis-person är en person vars könsidentitet stämmer överens med det kön personen blev tilldelad vid födseln, alltså motsatsen till trans (RFSL ungdom 2020).

in (Bergenheim 2014). Sexualiteten uppmärksammades som något positivt och 1971 legaliserades pornografi i Sverige men redan på 60-talet hade en industri växt fram med sexklubbar, där det bland annat visades pornografisk film (Larsson 2012). Dessa var uteslutande ämnade för en manlig publik. Traditionellt sett har det offentliga rummet ockuperats av män medan kvinnan varit förvisad till hemmets privata sfär. Juffer (1998) menar att kvinnors pornografikonsumtion således har begränsats till erotisk litteratur och sedermera till kabel-tv. I och med den tekniska utvecklingen har kvinnor erbjudits tillgång till pornografi på ett nytt sätt, där valmöjligheterna är större jämfört med kabelkanalernas utbud under 90-talet. Juffer hävdar vidare att kvinnors pornografikonsumtion är sammankopplad med trygghet. Kvinnor har inte velat riskera att sammankopplas med skuld och skam eller utsättas för ovälkomna närmanden eller övergrepp i offentligheten (exempelvis på sexklubbarna). Dessutom menar hon att oavsett kvinnors ökade tillgång finns fortfarande ojämlikheter som påverkar pornografikonsumtionen, däribland mäns övertag vad gäller kunskap om teknik. Dessutom har kvinnor helt enkelt mindre tid och mindre rörlighet än män, eftersom de i högre grad är bundna till barn och hushållsarbete (a.a.).

Kvinnor har i större utsträckning än män konsumerat pornografi i litterär form, vilket Juffer (1998) härleder till villkor kring tillgång, produktion och konsumtion. Denna pornografi har benämnts (och gör det fortfarande) som erotik. Erotiken har betraktats ha ett högre estetiskt värde än visuell pornografi, och av vissa ansetts representera en mer komplex kvinnosexualitet än som kan låta sig lockas av den totala expliciteten i visuell pornografi. Även i film har erotik/pornografidikotomin gjort sig gällande, och under 80-talet började kvinnliga producenter som Candida Royalle göra ”kvinnocentrerade” filmer. Även om detta gjordes med utgångspunkt om att kvinnors sexuella upphetsning fungerar annorlunda än mäns, medförde detta att pornografi i visuell form blev mer tillåtande för kvinnor (a.a.).

Feminism och pornografi

En stor konflikt som gått under namnet “Sex wars” har delat den feministiska rörelsen i pornografifrågan (Ciclitira 2004). Under 70- och 80-talet i USA började radikalfeminister som Andrea Dworkin och Catherine McKinnon utpeka pornografien som en källa till sexuellt våld mot kvinnor. Feminister i opposition kritiserade anti-pornografirörelsen bland annat för att inte ta hänsyn till etnicitet och klass samt för att inte sympatisera med sexarbetare. Dessutom lyfte de att kvinnor kan ha olika intressen för sexuella praktiker, som BDSM³ (a.a.). Att pornografi betraktas som en lågt stående form av sexualitet, demonstrerade Gayle Rubin (1984) i sin sexuella värdehierarki. Högt värderad sexualitet har alltid kopplats till monogam, barnalstrande och heterosexuell sexualitet. Konflikten spred sig vidare till andra länder och har påverkat både feminismen och somliga kvinnors förhållningssätt till pornografi (Ciclitira 2004). Frågan om BDSM har varit stor. Williams (1999) menar att kvinnor med sadomasochistiska fantasier ger sig själva tillåtelse att leka med makt i kombination med njutning, vilket i sig går emot och utmanar patriarkal makt och förutbestämda maktrelationer. Hon och andra sex-positiva feminister menar att feminism borde innebära att kvinnlig njutning lyfts.

³ ”BDSM är ett samlingsbegrepp för bondage/disciplin, dominans/submission (underkastelse) och sadomasochism. Begreppet syftar på sexualitetsuttryck där samtyckande vuxna hittar ett gemensamt välbefinnande genom olika former av maktutbyten”. (RFSU, 2008, s 3).

Leonore Tiefer (2004), feminist och sexolog, anser att ett förbud av pornografi skulle förstärka den skam och ignorans som omgärdat kvinnlig sexualitet. Hon hävdar att pornografi är betydelsefull för kvinnors fantasier, kunskap om sina kroppar och identifikation. Williams (1999) menar att pornografi i sig inte är kvinnoförtryckande, utan att den snarare är en produkt av en historisk situation.

Diskussionen kring pornografi har även varit aktuell i Sverige flera gånger och under 2019–2020 turnerade tjejjoursorganisationen Unizon, den ideella organisationen Talita och Sveriges Kvinnolobby med en konferens i samarbete med Länsstyrelsen om pornografi och prostitution. I eventets inbjudan kallar de pornografin för “en av vår tids stora folkhälsoproblem och största jämställdhetspolitiska utmaning” (Sveriges kvinnolobby 2020).

Synen på pornografi som något skadligt

I den allmänna debatten har synen på pornografi som något skadligt fått genomslagskraft, en syn som ofta sammanfaller med den radikalfeministiska synen på pornografi som kvinnoförtryck. Bland annat kan nämnas boken *Visuell drog* som kom 2016, skriven av Maria Ahlin och Ulrica Stigberg, båda med religiös anknytning. Av ett nedslag i de senaste årens pornografidiskussioner i media i Sverige, kan nämnas det krav på en statlig utredning av pornografin i Sverige som rests av den kristna organisationen Talita och kvinnojourerna med stöd av bland andra KD-kvinnorna, organisationen MÄN, Centerkvinnorna och Frälsningsarméns avhopparverksamhet för pornografiberoende *Starta om* (Talita 2020). Det har resulterat i ett uppdrag som regeringen i februari 2020 gett Barnombudsmannen och innebär att kartlägga ”eventuella samband mellan konsumtion av, eller exponering för, pornografi och negativa effekter hos barn och unga, t.ex. ett våldsamt beteende i ungas intima relationer” (Regeringen 2020, sid.1).

Till synes går de radikalfeministiska tankegångarna om pornografi som skadligt ihop med religiösa diskurser. Leonore Tiefer (2004) menar att de feministiska pornografimotståndarna håller hand med konservativa religiösa grupper, vilka utnyttjar argumentet om kvinnors utsatthet för andra, mer traditionella syften – att stärka den inomäktenskapliga heterosexualiteten.

Det finns även nya exempel på diskurser och rörelser som betraktar pornografi som skadlig utifrån andra tankegångar, som NoFap-rörelsen (NoFap 2020). Rörelsens argument handlar om att män ska sluta konsumera pornografi och onanera, för att de ska få en bättre sexuell hälsa och njuta mer av ”riktigt” sex. Argumentationen skiljer sig från både radikalfeministiska och religiösa tankegångar men gemensamt är synsättet om att pornografi är skadligt.

TIDIGARE FORSKNING

I tidigare forskning har både forskning om vuxna och unga vuxna beaktats, eftersom målgruppen för studien befinner sig i överlappningen mellan dessa två kategorier. Först och främst görs avstamp i undersökningar om svenskarnas pornografivanor. Därefter redogörs för metodologiska problem med pornografiforskningen som kan ha kommit att styrt den riktning som forskningen

tagit. Sedan följer en översikt över internationell kvalitativ forskning och slutligen redogörs för några svenska kvalitativa studier på området.

Pornografikonsumtionen i Sverige

Forskningen kring pornografi har varit fokuserad på skadeverkningar av pornografianvändning, och på många håll i världen utmålats pornografien som en fara (Waltman 2010). Även i svensk forskning lyfts pornografins potentiella faror. I Folkhälsomyndighetens (2019) senaste rapport om svenskarnas sexualvanor betonades pornografins potentiella skadeverkningar och fokus på mäns användning, även om nyttan av pornografi för vissa människor också lyftes. Enligt mätningen konsumerade 72 % av männen pornografi medan 32 procent av kvinnorna gjorde det. 18 % av männen kallades för frekventa användare och tittade därmed 3–7 dagar i veckan. För kvinnorna var motsvarande siffra 1 %. I åldersgruppen 16–29 år tittade 46 % av kvinnorna på pornografi en gång i månaden eller mer sällan. Bland männen i denna åldersgrupp var det vanligare, 41 % tittade 3–7 dagar i veckan. Folkhälsomyndigheten valde att separera pornografianvändning från avsnittet “sexualitet och digitala arenor” där bland annat erfarenheter av att söka information om sex, söka sexpartner på nätet samt att läsa berättelser med sexuellt innehåll digitalt ingick. Undersökningen visade att det var ungefär lika vanligt bland både kvinnor och män i åldern 16–29 att läsa upphetsande texter på nätet. I högre åldrar var det dock vanligare bland män.

På frågan om den pornografi man själv eller ens partner ser påverkade sexlivet, tyckte hälften av kvinnorna i åldern 16–29 år att den inte påverkade deras sexliv medan 30 % inte visste om den påverkade. Totalt 12% tyckte att den hade mest positiv påverkan och 7 % att den hade mest negativ påverkan. Motsvarande siffror för männen i samma ålder var att 42 % ansåg att pornografien inte påverkade sexlivet, 32 % uppgav att de inte visste medan 17 % menade att pornografien hade positiv inverkan på sexlivet och 9 % tyckte att den hade negativa konsekvenser. Utöver detta behandlade inte rapporten kvinnors upplevelser av pornografi mer djupgående, utan den fastställde att kvinnors användning är så pass liten att forskningen koncentrerats till att handla om män. Folkhälsomyndigheten föreslog att framtida forskning bör undersöka på vilket sätt kvinnor påverkas av sina heterosexuella partners pornografianvändning.

Tidigare studier visar att pornografianvändning kan ha en skadlig effekt på unga människor sexliv och på det personliga sexuella skriptet. Kvinnor kan också påverkas negativt av mäns pornografianvändning, när pornografien baseras på en maktobalans mellan könen, där kvinnor alltid är underordnade och detta ges uttryck i våld mot kvinnor inom pornografien. Det är viktigt att diskutera pornografins negativa aspekter med pojkar och män, och skolan är en viktig arena för detta (Folkhälsomyndigheten 2019, sid. 20–21).

Bland svenska 16-åringar konsumerade 90% av killarna och 30 % av tjejerna pornografi enligt en studie (Mattebo 2014). I dessa siffror fanns stora skillnader inom och mellan grupperna i hur ofta man såg på pornografi. I jämförelse visade en undersökning av Statens medieråd (2019) att 49 % av 13–18-åriga killar sett pornografi det senaste året. För tjejer var motsvarande siffra 23 % och det konstaterades att tjejernas konsumtion ökat något jämfört med 2017 års undersökning. Man såg även att andelen killar som uppgav att de inte tittar på pornografi ökat. Således har klyftan mellan killars och tjejers användning minskat något, även om skillnaden fortfarande kan betraktas som stor (Statens medieråd 2019).

Medan en högre andel av pojkarna i Mattebos (2014) avhandling uppgav att de såg mer pornografi än de ville, ansåg fler tjejer (var tionde av pornografikonsumenter) att de såg på mindre pornografi än de faktiskt önskade. Mattebo resonerade kring om detta kan handla om att samhällets normer är snävare för tjejer vad gäller pornografikonsumtion jämfört med killar. Enligt dessa normer ska killar titta på pornografi och tycka om det medan tjejer bör förkasta pornografi och uppvisa en negativ inställning.

Metodologiska problem vid pornografiforskning

Föreställningen om att kvinnor inte är intresserade av pornografi underbyggs av forskning, där studier har visat att kvinnor inte tilltalas av pornografi i samma utsträckning som män. Dessutom upplever de i högre grad än män negativa konsekvenser av pornografi (Chadwick m.fl. 2018). Vidare har forskningen, likt Folkhälsomyndighetens rapport, antagit att kvinnor far illa av effekterna av mäns pornografianvändning och därmed försökt fastställa vilka konsekvenser pornografin har (Ciclitira 2004). Enligt RFSU kan fokuset på skadeverkningar handla om att forskningsanslag ofta är kopplade till att undersöka risker och problem, särskilt kopplat till unga, vilket gör att forskning som utforskar positiva erfarenheter av pornografi är sällsynt (RFSU 2020).

Att beakta vid pornografistudier är även forskning kring kvinnors självupplevda upphetsning vid exponering för erotiska filmer. I experiment har denna upphetsning visat sig vara större då de exponeras för erotiska filmer som är gjorda för kvinnor (Everaerd m.fl. 1994). Holländska kvinnors fysiska upphetsning mättes med "photoplethysmographic vaginal pulse amplitude" och var densamma för såväl "kvinnofilm" som erotisk film gjord för män. De 47 kvinnorna fick på förhand inte veta vilken film de skulle få se. Däremot visade sig kvinnornas subjektiva sexuella upphetsning vara större då de exponerades för kvinnofilmer. Skam, skuld och avsky var känslor som förknippades med de manscentrerade filmerna, medan positiva känslor som upphetsning upplevdes då kvinnofilmen visades. Således kan stimulus-innehåll/mening sägas vara av större betydelse för kvinnors upphetsning än genital respons, och positiva affekter korrelerar med subjektiv sexuell upphetsning (a.a.)

I linje med detta visade en amerikansk studie på 116 kvinnor att de upplevde större upphetsning då de själva fick välja vilken pornografi de skulle se i forskningsprojektet, istället för att bli tilldelade en viss film av forskare (Goldey & Van Anders 2016). Detta kan antas ha betydelse för de studier som gjorts på fältet, då tidigare forskning ofta gjorts på forskarstyrt material. Det kan tänkas att tidigare forskning varit missvisande, eftersom hänsyn till kvinnors upphetsning endast gjorts utifrån de presenterade filmerna. I kvalitativa studier refererar kvinnor i större utsträckning till den pornografi de själva valt ut och sett, eller utsatts för i samband med detta. Å andra sidan uppvisade kvinnorna i studien ovan ambivalenta känslor i samband med upphetsning, vilket talar för att normer kring kvinnors pornografikonsumtion fortfarande blir framträdande trots att de får välja egen film (a.a.).

Det finns heller ingen allmängiltig definition av vad pornografi egentligen är (Ashton m.fl. 2018). I många studier om pornografi har man inte definierat vilken typ av sexuellt explicit material som åsyftats, varpå många studier därmed blir svåra att jämföra (a.a.). Dessutom påpekar Marques (2019) att ordet "pornografi" i sig har negativa associationer för kvinnor och kan således i forskning komma att

utelägna kvinnor som konsumerar sexuellt explicit material som de själva inte vill betrakta som pornografi.

Då kvinnor ingått i studier om pornografi har resultaten ofta ställts mot mäns konsumtion, vilket har osynliggjort kvinnors erfarenheter. En slutsats av tidigare kvantitativ forskning kan därmed vara att metodologiska angreppssätt och skillnader i pornografistudier kan ha bidragit till att osynliggöra kvinnors erfarenheter av pornografi. Detta dels genom frågan om vad som kan räknas som pornografi och dels genom vilka filmer som visats i experimentella studier men även genom att fokus legat på mäns användning och kvinnors förmodade upplevda negativa konsekvenser.

Kvinnors erfarenheter och strategier

För att närma sig kvinnors erfarenheter av pornografi kan kvalitativa studier bidra till en djupare förståelse. Kvalitativa studier har visat att kvinnor använder pornografi och upplever positiva konsekvenser. Exempelvis använder de enligt en amerikansk studie med 73 kvinnor i åldrarna 18–64 år pornografi som onanihjälpmedel, för att lära sig om sex och utforska sexuella identiteter (Chadwick m.fl. 2018). I den första systematiska översynen byggd på 21 kvalitativa studier från olika länder framträdde specifika teman i kvinnors upplevelser av pornografi (Ashton m.fl. 2018). Kvinnorna uppvisade ett komplext förhållande till pornografi som skilde sig åt mellan individer; pornografien betraktades som värdefull, skadlig eller som en blandning av dessa. Pornografien sågs interagera med både interna och externa processer, där de interna processerna rörde känslor som pornografins innehåll väckte: upphetsning, kunskapsinhämtning om sexuella praktiker och utveckling av sexuella preferenser. Externa processer handlade om hur kvinnorna upplevde pornografikonsumtion i förhållande till den miljö de rörde sig i, i sina relationer och hur de konstruerade sig som pornografikonsumenter. Etiska dilemman lyftes som en betydelsefull aspekt av hur externa och interna processer påverkade varandra. Ett sätt för vissa kvinnor att förhålla sig i detta var att endast konsumera pornografi som upplevdes som realistisk. Att titta på realistisk pornografi kunde vara ett sätt att hantera den empati som uppstod i förhållande till skådespelarna i filmerna; att dessa upplevdes som att de var med av fri vilja och njöt av det. Frivillighet och upplevd autenticitet utgjorde också en viktig faktor för upphetsning och majoriteten av kvinnorna i studierna valde konsekvent bort material som upplevdes våldsamt, tillgjort eller ofrivilligt (a.a.).

Det finns en stor variation vilket syfte pornografi spelar i unga kvinnors liv (Attwood m.fl. 2019). Både kvinnor och män i åldrarna 18–65 år uppgav i en brittisk studie om pornografi i vardagslivet att de använde den bland annat som tidsfördriv, som ett sätt att intensifiera kroppsliga sensationer eller för att utforska förbjudna områden inom sexualiteten. Studien utfördes med både kvantitativa och kvalitativa metoder och byggde på 5490 enkätsvar. Männerna i studien såg oftare på pornografi och skattade den som viktigare än kvinnorna. De tenderade att använda pornografi för att uttrycka upphetsning, medan kvinnorna snarare använde pornografien som en väg *till* upphetsning. Det fanns även många olikheter i vilka teman och scenarion i pornografien som kvinnorna fann upphetsande. Autenticitet, intensitet och estetik var viktiga teman som framhölls. Scenarion som intresserade kvinnorna inkluderade allt ifrån BDSM till romantik, trekant och våldtäkt (Attwood m.fl. 2019). Det finns en stor variation i kvinnors sexuella fantasier och vilken pornografi de finner upphetsande. Johnsdotter och Larsson (2015) menar

att sexuella fantasier sällan är politiskt korrekta och att det finns en relativt liten korrelation mellan att fantisera och att leva ut sin fantasi.

Föreställningen om att kvinnor inte tilltalas av pornografi skulle kunna handla om att viss typ av pornografi framkallar obehag (Chadwick m.fl. 2018). Forskning har varit inne på att kvinnors pornografikonsumtion därför kan vara riskabel i termer av att de kan utsättas för pornografiska scener som riskerar att medföra negativa affekter och avbryta deras upphetsning, som våldsamma scener eller överdriven fokus på en penis. Men kvinnor deltar aktivt i att konstruera positiva erfarenheter av pornografi, denna risk till trots. Att aktivt söka efter pornografi som kvinnorna i en studie klassificerade som "låg-risk-material" var en strategi. Pornografi går att söka på uppdelat i kategorier och vissa kategorier upplevdes av kvinnorna som mer "låg-risk", så som amatörpornografi. Amatörpornografien beskrevs också som mer autentisk vilket kvinnorna ansåg vara upphetsande. Att snabbspola i filmerna för att endast titta på sådant som tilltalade kvinnorna var en annan strategi, eller att sluta ögonen och endast uppleva ljuden från filmen. En informant i studien berättade att hon endast tittade på humoristisk pornografi för att undvika att behöva konfronteras med negativa känslor. Andra kvinnor valde bort pornografi helt och hållet och en del valde att endast konsumera erotiska texter som strategi. Sammantaget hade kvinnorna aktiva strategier för att undvika pornografiska scener som de upplevde som stötande eller ointressanta. Att kvinnor har strategier för att läsa in sig själva i en patriarkal kultur är inget ovanligt, och pornografikonsumtion är inget undantag (a.a.). Etik har visat sig vara en återkommande faktor för kvinnor då de väljer pornografi (Marques 2017). Detta kan tänkas ha att göra med könsnormer och hur kvinnor socialiseras till att ta ansvar för andras känslor.

Att identifiera sig som feminist och intressera sig för pornografi kan vara svårt för vissa kvinnor och manifesteras i djupa konflikter mellan olika delar av den egna personen (Attwood m.fl. 2019). Det kan både handla om frågan att titta på pornografi överhuvudtaget eller vilken sorts pornografi man finner upphetsande. I en brittisk intervjustudie som gjordes med 40 kvinnor lyftes just dessa tankegångar, om hur radikalfeministiska tankar om pornografi påverkat kvinnors upplevelser av denna (Ciclitira 2004). Skuld-känslor över att vara feminist och samtidigt bli upphetsad av pornografi framkom som ett tema bland de intervjuade. Även avståndstagande från feminismen på grund av dess kritik av pornografi var ett återkommande ämne i intervjuerna.

Kvinnorna i den kvalitativa pornografiforskningen framstår som aktiva konsumenter som har strategier för att söka fram pornografi som upphetsar dem och representerar de ideal som de finner bekräftande, vilket sågs i en kanadensisk studie med 26 kvinnor (Marques 2019). Pornografikonsumtion är för dem en i högsta grad aktiv förkroppsligad upplevelse. De ifrågasätter representationer av kvinnor och män i pornografien och tolkar och omtolkar dem enligt sitt eget synsätt, i motsats till existerande föreställningar om kvinnors passivitet när det kommer till sexualitet (a.a.).

En svensk kontext

I Sverige har ett fåtal kvalitativa studier gjorts med syfte att undersöka pornografianvändning, framförallt kring ungdomars och unga tjejers upplevelser av pornografi. I en studie om ungdomars erfarenheter av och syn på pornografi

framkom att ungdomarna använde pornografi som kunskapskälla, som inspiration och som umgängesform -att titta tillsammans med andra som ett sätt att testa sina egna och andras reaktioner på det som observeras (Löfgren-Mårtenson & Månsson 2006). Totalt 73 ungdomar mellan 14–20 år ingick i studien, som byggde på både fokusgrupper och enskilda intervjuer. Betydligt fler tjejer än killar ställde sig kritiska till pornografins innehåll och de könsmönster som presenteras där. Framförallt killar sa sig bli upphetsade av pornografins innehåll. Författarna till studien använde begreppet “pornografikarriärer” då de undersökte pornografikonsumtionen i relation till ålder och kön. De unga tonårskillarna tittade mer på pornografi medan intresset avtog ju äldre de blev och ju mer sexuell erfarenhet de upplevt. För tjejerna i studien var det tvärtom; yngre tjejers pornografikonsumtion var nästintill obefintlig men steg med åldern; dock tittade tjejerna då tillsammans med partner, på partners initiativ. Tjejernas attityder till pornografi var också mer öppna bland de äldre tjejerna, även om de mest kritiska till pornografi också fanns i denna grupp. Löfgren-Mårtenson och Månsson frågade sig om pornografikonsumtion ska betraktas som sexuell frigörelse hos kvinnorna eller snarare som ännu en anpassning av kvinnors sexualitet efter mäns (i detta fall manliga partners) villkor. Forskarna i studien resonerade även kring om det skulle kunna vara så att det inte är socialt accepterat för tjejerna att uppgå att de tittar på pornografi ensamma, eller att de helt enkelt inte finner den pornografi som de sett upphetsande. Större delen av pornografiutbudet utgår från traditionella könsmönster och kan med forskarnas ord tänkas sakna “erotiskt attraktionsvärde” för tjejer (Löfgren-Mårtenson & Månsson, sid. 149). Dock uppgav även några killar i studien att pornografien skapade en viss ambivalens hos dem; att de inte alltid blev upphetsade men att de kände som om de borde bli det.

Ambivalens verkar vara ett tema som återkommer även i unga svenska kvinnors upplevelser av pornografi. I en 20 år gammal studie, före internets genombrott, resonerade några 15-åriga tjejer i både fokusgrupper och djupintervjuer kring bland annat temana pornografi och upphetsning (Berg 1999). De redogjorde för känslor av äckel och avsky kopplade till pornografi, samtidigt som de upplevde en fysisk sensation av upphetsning i kroppen. Tjejerna själva tolkad denna kroppsliga reaktion som något naturligt och kroppsligt som de själva inte förmådde styra över. De upplevde också att de behövde presentera en “lagom” version av sin sexualitet i relation till killar, för att varken bli stämplade som lösaktiga eller frigida. Bergs analys lutar sig mot Catherine McKinnons (1989 i Berg 1999, sid. 60) kritiska teorier om heterosexualitet, där våldtäkt och frivilliga samlag endast betraktas som separerade av en gradskillnad - kvinnans samtycke. Tjejernas uppfattning om att kroppens signaler var det mest autentiska och gav andra implikationer än den egna viljan uppfattade Berg som riskfyllt; de riskerar ju då att ändra uppfattning om pornografi. Tjejerna i studien uppgav också att de hade svårt att neka killar sexuellt umgänge, och Berg kopplade riskerna med övertro på kroppens lustsignaler till att tjejerna kunde komma att påverkas till att även ha sex mot sin “egentliga” vilja.

TEORI

Teorin om sexuella script

För att förstå vilken mening pornografi har för unga kvinnors sexualitet och hur de förhåller sig till rådande kulturella script för kvinnor presenteras här teorin om

sexuella script. Fokus kommer framförallt att ligga på hur kulturella script om pornografi påverkar informanternas interpersonella och intrapsykiska script.

Både pornografi som fenomen och människors uppfattningar om den kan sägas vara socialt konstruerade. Teorin om sexuella script utvecklades av Gagnon och Simon 1973 för att ifrågasätta dåtidens dominerande biologiska perspektiv på sexualiteten och just påtala dess kulturella konstruktion (Gagnon & Simon 2005). Utifrån sociologiska teorier, beskrevs sexualitet som något icke-statiskt; socialt och kulturellt konstruerat. Script är en metafor som används för att förklara de processer som formar människors sexuella beteenden. Scripten kan förstås som iscensättandet av ett drama, där vi människor uppträder och agerar i relation till varandra, utifrån ett komplext system av sociala koder, egna erfarenheter av mellanmännsliga möten samt våra egna upplevda sexuella motiv (Gagnon & Simon 1984). Scripten kan förstås som ett slags manus som behövs för att skilja ut sexuella situationer från icke-sexuella och för att definiera:

- vem vi har sex med
- var vi har sex
- när vi har sex
- vilka aktiviteter som utgör den sexuella akten
- varför vi har sex (Gagnon & Laumann 1995, sid. 188).

Scriptens tre nivåer

Scripten konstrueras på tre nivåer; kulturella scenarier, interpersonella script samt intrapsykiska script. Kulturella scenarier, eller kulturella script, kan förstås som det ramverk av sociala instruktioner som präglar mellanmännsligt samspel. De roller vi människor iklär oss förutsätter kulturella scenarier för att hjälpa oss att agera i enlighet med det som är lämpligt- vi får en säkerhet i hur vi ska agera socialt inom ramen för vår sexualitet. Kulturella scenarier bistår oss således med en kompass för att navigera i och begripliggöra sexuella relationer och situationer (Gagnon & Simon 1986). Det kan handla om att organisera tidsföljden av specifika sexuella aktiviteter (som förspel-samlag-efterspel), att läsa av nya sexuella situationer samt att avgränsa sexuell respons (Gagnon & Simon 2005). I vissa perioder i livscykeln har det funnits och finns fortfarande kulturella antaganden om att det inte är passande att vara sexuell, som för barn eller äldre (Gagnon & Simon, 1984). De kulturella scenarierna anger också hur sexualiteten bör anpassas beroende på vilket stadiet i livscykeln en människa befinner sig i; detta har historiskt sett särskilt kopplats till äktenskapet. När en individ anses vara sexuell mogen skiljer sig åt mellan olika tidsepoker och samhällen (Gagnon & Simon 1986). Sexuella script kan dock inte hjälpa oss att fullständigt förutse socialt beteende, våra roller lämnar även en del utrymme för improvisation. I alla sociala sammanhang sker ständigt handlingar som utmanar och utvecklar scripten (a.a.). De kulturella scripten kan sägas reglera synen på pornografi i ett visst samhälle (Daneback 2012). Eftersom konsumtion av pornografi är något som till största del sker i den privata sfären kan man tänka sig att detta inbjuder till experimentering och utmaning av scripten (a.a.). Vad de kulturella scenarierna säger om pornografi kommer således att påverka både interpersonella och intrapsykiska script.

Sexuella script stabiliseras då människor funnit en sexualitet som ger tillfredsställelse, vilket innebär att de flesta människor utvecklar sexuella identiteter och praktiker som de upprepar och som är hanterbara i relation till den icke-sexuella versioner av identiteten (Gagnon & Simon 1984).

I studiens bakgrund kan det skönjas olika kulturella script kring pornografi; dels ett script om att pornografi är en "dålig" form av sexualitet. Men det finns också oppositionella feministiska script där det å ena sidan kan betraktas som feministiskt att bejaka sin sexualitet genom pornografi men å andra sidan ett script om att pornografi är kvinnoförtryck. Att pornografi skulle vara skadligt och beroendeframkallande är också ett relevant sexuellt script på kulturell nivå. Härtill finns det kulturella scenarier om hur vi historiskt betraktat och fortfarande betraktar skillnader mellan kvinnors och mäns sexualitet, där män har haft ett större sexuellt handlingsutrymme (Johannisson 1994). Ytterligare relevanta kulturella scenarier som kommer visa sig betydelsefulla för informanterna i denna studie är religiösa script om sexualitet och pornografi. För exemplifiering av hur kulturella scenarier kan komma att påverka kvinnors sexuella script vid pornografianvändning, se tabell 1 (sid. 12).

De interpersonella scripten beskriver de kulturella scenarierna tillämpade i det mänskliga mötet (Gagnon & Simon 2005). Dessa script är involverade i allt "görande" av sexualitet; alla de symboliska handlingar, både verbala och icke-verbala, som en kultur har definierat som sexuella. Märk väl att handlingar kan ha skilda meningar för olika individer. Mening konstrueras då fysiologiska processer integreras med psykologisk förståelse och motiv. Att förstå och koda sexuell upphetsning som just upphetsning är en process som vi lär oss allt eftersom och vi behöver lära oss den för att kunna begripliggöra vår biologi. "The social meaning given to the physical acts releases biological events" (Gagnon & Simon 2005, sid. 16).

Det interpersonella scriptet handlar om mellanmänsklig sexualitet och pornografi är en företeelse som ofta (men inte alltid) sker i det privata. Detta till trots kan den interpersonella nivån användas för att förstå konsekvenserna av hur pornografi benämns i relationer mellan människor. Vågar en kvinna prata om sitt intresse för pornografi med andra? Om hon gör detta, vilka reaktioner får hon? Skiljer sig reaktionerna om hon pratar med män eller med andra kvinnor? Det är andras reaktioner som alltså blir betydelsefulla i detta fall och som kan komma att avgöra hur öppen en kvinna är med sin pornografianvändning eller hur hon kommer att organisera sitt intrapsykiska script.

De intrapsykiska scripten utgör de element som motiverar människor att ha sex och producerar begär och upphetsning. De är högst individuella och sådant som inte definieras som sexuellt av den dominerande kulturen kan ge sexuell respons på ett intrapsykiskt plan (Gagnon & Simon 2005). De intrapsykiska scripten utformas i hög grad under unga år och tenderar att förändras i väldigt långsam takt. De matar våra fortsatta sexuella upplevelser och gör sig särskilt påmind i perioder av kris och förändring. De innehåller fantasier och planer och erbjuder oss möjlighet att reflektera kring sexuella beteenden nu, då och i framtiden (Gagnon & Laumann 1995).

Tabell 1

Egen exemplifiering av sexuella script kopplat till kvinnor och pornografianvändning (Bowleg m.fl. 2015; Gagnon & Simon 2005).

Nivå	Definition	Exempel
Kulturell	Kulturella och sociala normer kring sexuellt beteende och sexualitet	Könade föreställningar om kvinnors sexualitet, föreställningar om pornografi som kvinnoförtryck. Tar sig uttryck i offentliga diskurser t.ex. sociala medier "porr är kvinnoförtryck"
Interpersonell	Hur de kulturella normerna återskapas av individer och påverkar sexuella möten och beteenden	Pratar inte offentligt om sitt pornografianvändande. Pratar endast med partners och nära vänner. Föreslår pornografianvändning endast för trygga partners.
Intrapsykisk	Individuella motiv till sexuella beteenden	Upplever pornografi som upphetsande. Känner skuld och skam efter användning, borde solidarisera med andra kvinnor. Kvinnor använder mindre pornografi än de önskar.

Sexuella script och genus

Sexuella script är könade script; Gagnon och Simon (2005) påpekar att kulturella scenarier och föreställningar om kvinnor och män påverkar scriptens innehåll. Kön, eller snarare genus för att påtala dess sociala konstruktion, är alltså en viktig faktor för hur vi kommer att utveckla våra sexuella script. Att lära sig hur man får vara sexuell skiljer sig åt mellan könen och kommer således påverka hur sexualiteten konstrueras. Föräldrar och viktiga vuxna har en stor betydelse för hur barn skapar mening av sexualitet, ofta i bemärkelser som kan tyckas ligga utanför det sexuella. När små flickor lär sig att hålla ihop benen eller att vid tidig ålder inte visa övre delen av sina kroppar offentligt, kommer det att påverka deras sexualitet. Att lära sig om sexualitet handlar mycket om att lära sig att hantera skuld; "(--) learning about sex in our society is learning about guilt, and consequently, learning how to manage sexuality constitutes learning how to manage guilt" (Gagnon & Simon 2005, sid. 31). Skuld och skam kan betraktas som hörnstenar i den sexuella passivitet som kulturella scenarier erbjuder kvinnor och som är en förutsättning för att skapa en önskvärd femininitet (Marques 2017). Påbud om sexuell respektabilitet vägleder huruvida en kvinna upplevs som "bra" eller "dålig".

Internet förändrar sexuella script

Somliga har beskrivit internet i termer av en sexuell revolution och det står klart att internet har påverkat de olika nivåerna av sexuella script (Daneback 2012). Tillgängligheten till sexuellt explicit material har gett möjlighet för människor att utforska sådant utan att behöva ge sig till känna. Anonymiteten som internet medför gör att andra normer reglerar sexuella beteenden jämfört med situationer

ansikte-mot-ansikte. Därför kan också beteenden och praktiker som uppfattas som avvikande tas del av utan att man behöver riskera negativa konsekvenser. På så sätt har detta inneburit att ramarna för de intrapsykiska scripten har vidgats; kvinnor som trots att de haft en ambivalent inställning till pornografi ändå har tittat och fått positiva upplevelser. Kvinnorna började titta på pornografi i större utsträckning då det blev tillgängligt på internet - de kulturella scripten om kvinnlig sexualitet hade inte tillåtit detta tidigare. Men med anonymiteten på internet har kvinnor kunnat se pornografi utan att riskera sanktioner, vilket gjort att deras intrapsykiska script förändrats. Även de interpersonella scripten har förändrats då internet för en del har inneburit ett förändrat sätt att prata om sex, exempelvis i olika forum på internet. De rådande kulturella scripten för kvinnor har således förändrats något, och en viss utjämning har skett jämfört med mäns, även om det går att se att det fortfarande är den manliga sexualiteten och njutningen som är i fokus på internet (Danback 2012).

Intimate citizenship

För att belysa hur kvinnor som använder pornografi kan hamna i dissonans mellan kulturella script och intrapsykiska script kommer ett begrepp från teorin om intimt medborgarskap eller ”intimate citizenship” att användas, som sociologen Ken Plummer (2003) formulerat. Intimate citizenship är ett begrepp som vill fånga komplexiteten i de problem vi ställs inför i vår postmoderna värld, alltifrån familjebildning utanför kärnfamiljen till företeelser som sexarbete och pornografi. Hur dessa privata angelägenheter tangerar politiken och offentligheten och hur vi påverkas som individer och medborgare.

Intimate står för det personliga, medan citizenship det publika, samhället. Termen ”intimate citizenship” kan förstås som en brygga mellan dessa två sfärer och hur de tycks sammanlänkade. De formar således varandra. Intimiteter, i plural för att understryka mångfalden begreppet vill fånga, är något som berör den innersta delen av våra relationer till närstående; både vänner, partners och familjemedlemmar. Intimiteter är starkt bundna till idéer om genus, kroppar och känslor. Men intimitet handlar även om relationen till oss själva och våra erfarenheter; våra känslor, emotioner, kroppar och identiteter. Vi *gör* intimitet då vi kommer i kontakt med dessa känslor och emotioner. Plummer menar att intimate citizenship kan kokas ner till:

(-- the decisions people have to make over *the control (or not) over one's body, feelings, relationships; access (or not) to representations, relationships, public spaces, etc.; and socially grounded choices (or not) about identities, gender experiences, erotic experiences.* It does not imply one model, one pattern or one way. (Plummer 2003, sid. 14).

”Intimate troubles” handlar om vad som kan uppkomma när den intima sfären krockar med den publika och hur människor löser de problem som uppstår. Det är detta begrepp som främst kommer användas i denna studie för att belysa den typ av intimitetsproblem som en modern företeelse som pornografianvändning kan ge kvinnliga konsumenter.

Sexualitet, empowerment och agentskap

För att förstå hur ett intimitetsproblem som pornografianvändning kan lösas av kvinnor som vill använda den knyts här an till ytterligare begrepp – sexuell empowerment och agentskap. Diskussionen om sexualitet och empowerment bland feministiska forskare har spretat åt olika håll (Peterson 2010). Det har gjorts försök att definiera vad empowerment i detta hänseende faktiskt är; är det en

subjektiv och intern process där man upplever sig ha makt att njuta på det sätt man vill? Eller ska empowerment betraktas mer objektivt och utifrån externa faktorer som makt över resurser och yttre förhållanden? McRobbie (2007) talar om "the post-feminist masquerade" i Storbritannien, hur maktstrukturer innebär ökade krav på kvinnor både vad gäller utseende, karriär och sexualitet - krav som många gånger maskeras som egna val.

"The post-feminist masquerade is a knowing strategy which emphasises its non-coercive status, it is a highly-styled disguise of womanliness now adopted as a matter of personal choice" (McRobbie 2007, sid. 725).

Här skulle alltså kvinnors användning av pornografi kunna tolkas i termer av patriarkalt förtryck – upplevd sexuell empowerment är i själva verket ompaketerade patriarkala maktstrukturer. Å andra sidan kan denna typ av argument innehålla ett visst mått av essentialism och mynna ut i frågan om vad som ska betraktas som "empowered sexuality" (läs god sexualitet) och vem som ska bedöma det? (Peterson 2010). All sexualitet kan betraktas som socialt konstruerad och produkt av det samhälle vi lever i. Flickor och kvinnor kan inte heller ses som passiva objekt för den mediakultur de lever i, utan aktiva medskapare som på olika sätt utmanar stereotyper, menar Peterson. Hon föreslår att empowerment ska ses som en glidande skala som opererar på olika nivåer och där man kan känna sig "empowered" på en nivå och samtidigt vara "disempowered" på en annan. Unga kvinnors experimenterande med sexuella roller och fantasier - även om dessa är präglade av en sexistisk kultur - kan därför erbjuda en väg till en slags empowerment, där de skaffar en riktning i vad de själva finner njutbart och hur de önskar vara sexuella (a.a.).

För att inte hamna i debatten om huruvida pornografi är kvinnoförtryckande eller frigörande, anser Juffer (1998) att vi behöver fokusera på kvinnors agentskap när det kommer till kvinnors pornografianvändning. Hon menar att agentskapet handlar om att se bortom frågan om subjektivitet och istället fokusera på kvinnors tillgång till villkor som möjliggör kvinnors rörlighet, med hennes ord; "agency is a matter not of subjectivity by itself but rather of the material conditions that facilitate the subject's structured mobility" (a.a., sid. 23). Juffer syftar här på privata faktiska och mentala utrymmen där kvinnor kan ha tillgång till pornografi och onani. Det skulle exempelvis kunna handla om att ha tillgång till dator, internet samt att ha mental möjlighet – mentala representationer av möjligheten till njutning genom pornografi. Även Ken Plummer (2003) lyfter vikten av att ha representationer i det intima medborgarskapet. Trots att Juffers formuleringar representerar en annan tid med andra tekniska förutsättningar än idag, så finns det något i hennes tankegångar som fortfarande gör sig gällande. Hon menar också att kvinnor ska ha tillgång till kunskap om tekniska möjligheter – ett område som dominerats av män.

Teorisammanfattning

De sexuella scripten avgör alltså på tre olika nivåer hur vi formar vår sexualitet. Vilka kulturella föreställningar om sexualitet som kommer att påverka hur vi är sexuella med andra och vad vi själva uppfattar som sexuellt upphetsande; även om vi har individuella skillnader gällande det sistnämnda. Då kulturella scenarier krockar med intrapsykiska script, kan vi med Ken Plummers ord tala om intimitetstrubbel; det publika och privata är i konflikt. Lösningen av denna typ av konflikt handlar om huruvida man upplever sig själv kunna bestämma och betrakta sig som skapare av sina egna möjligheter till lust och njutning.

MATERIAL OCH METOD

Forskningsdesign

I studien används en kvalitativ metod bestående av sju intervjuer med unga kvinnor mellan 20–30 år. Metodvalet motiveras med studiens syfte om att förstå vilken mening pornografi har för unga kvinnor. Studien anknyter till den fenomenologiska traditionen, där den sociala verkligheten antas innehålla mening för människor (Bryman 2018). Som forskare i en sådan tradition läggs tyngdpunkt på att beskriva och tolka människors livsvärld utifrån deras syn på verkligheten (Brinkmann & Kvale 2014). För detta ändamål valdes kvalitativa intervjuer för att kunna beskriva och tolka specifika erfarenheter hos ett antal individer. Studien har en induktiv ansats, där fokus läggs på informanternas egna erfarenheter och tolkningar av sin verklighet (Bryman 2018).

Forskningsansats

Studiens ontologiska ståndpunkt är konstruktionistisk, vilket innebär att den sociala verkligheten inte anses existera i sig självt, utan ständigt skapas och förändras genom sociala processer (Bryman 2018). Således innebär detta att studiens resultat representerar en version av verkligheten som inte kan betraktas som allmängiltig.

En feministisk utgångspunkt präglar studien. Med feministisk menas i huvudsak synsättet om att världen (och forskningen) fortfarande i stor utsträckning utgår från en manlig norm och en vilja att förändra detta maktförhållande. Detta synsätt präglar hela studiens upplägg. Med tanke på tidigare redogörelse för en feministisk splittring inom pornografifrågan kan här understrykas att ett sexpositivistiskt feministiskt synsätt tillämpas som utgångspunkt, vilket innebär att sexuell kvinnlig njutning och agens för detta ses som betydelsefullt.

Förförståelse

Det fenomenologiska synsättet påpekar att det som forskare är viktigt att separera sina fördomar och sin förförståelse från forskningsområdet. Därför redogör jag för min förförståelse gällande ämnet. Som tidigare kurator på ungdomsmottagning har jag haft många samtal med unga om pornografi, både enskilt och i grupp. I gruppsamtal har killarna brett ut sig i samtalen och tjejerna har, då de uttryckt sig, oftast talat i negativa termer om pornografi. I enskilda samtal med tjejer har frågan om pornografi ibland dykt upp och då kopplat till skamfylld lust. Detta har väckt min nyfikenhet på tjejernas sexuella script och skapat frågor kring deras möjligheter att ha positiva erfarenheter av pornografi i sitt eget sexuella rum.

Datainsamling

Tidigare forskning

För att få inblick i tidigare forskning kring unga kvinnors pornografianvändning gjordes databassökningar där orden ”young”, ”women”, ”pornography” och ”qualitative” kombinerades. Internationella kvalitativa studier från västerländska länder som har en kultur som liknar Sveriges valdes ut, framförallt Storbritannien, Kanada och USA. Kvinnorna i dessa studier var i olika åldrar men tangerade mitt åldersspann. Studier som fokuserade på bland annat pornografins påverkan på kvinnors kroppsuppfattning samt pornografins inverkan på sexuell praktik valdes bort, då detta inte stämde med föreliggande studiers syfte. Då det inte framkom några publicerade svenska studier på målgruppen unga kvinnor mellan 20–30 år,

inkluderades studier gjorda på yngre deltagare eftersom en svensk kontext ansågs värdefull. Synen på sexualitet skiljer sig mellan olika kulturer och samhällen och vad som tidigare framkommit i svenska studier bedömdes därför som intressant eftersom deltagarna befinner sig i en liknande kontext.

Urval och rekrytering av informanter

Ett målstyrt urval har gjorts, där unga kvinnor som konsumerar pornografi har eftersökts i syfte att kunna besvara forskningsfrågorna (Bryman 2018). Att endast intervjua unga kvinnor generellt skulle inte innebära att de nödvändigtvis har erfarenheter av pornografi, vilket studien ämnar undersöka. Som alternativ till enskilda intervjuer kunde fokusgrupper ha använts. Detta valdes dock bort på grund av ämnets laddade karaktär.

Angående valt åldersspann på intervjupersoner så grundar sig detta i att kvinnor mellan 20–30 år har lämnat tonåren, kan antas vara lite mer säkra i sig själva och i sin identitet och sexualitet. Det är en ålder då många kan tänkas vara sexuellt aktiva och för en del är det “vuxenåren” före eventuellt barnafödande. Fortfarande kan dock gruppen beskrivas som unga kvinnor.

För att få tag i unga kvinnor som konsumerar pornografi söktes efter forum där dessa kunde befinna sig. I sociala medier finns många grupper som riktar sig till unga kvinnor och som berör sexualitet. “Fittlife” är ett exempel på en sådan grupp på Facebook där rekrytering av intervjupersoner skett. Det är en grupp för underlivshälsa och sexualitet. För att få en större förståelse för om gruppen kunde vara relevant att söka informanter i, ansöktes om medlemskap i gruppen ett par månader innan intervjupersonerna skulle tillfrågas. Innan informanter söktes till studien betraktades många inlägg i forumet där pornografi diskuterades. Filmtips delades och kvinnor “kom ut” som pornografianvändare. I diskussionerna framfördes även åsikter som handlade om mer etiska, moraliska såväl som politiska dilemman kring pornografi. I Fittlife diskuteras allt från preventivmedel och obalans i underlivet till just pornografi. Gruppen vänder sig inte uttalat till unga kvinnor, men av diskussionerna att döma är det mestadels kvinnor i åldern 20–30 år som är aktiva i gruppen. Min uppfattning var att flest inlägg produceras av kvinnor i övre delen av mitt åldersspann. En bedömning gjordes därför att det kunde vara värdefullt att även söka informanter via en ungdomsmottagning för att få en lite större åldersspridning i materialet. Jag har tidigare arbetat på ungdomsmottagning och tänkte att de yngsta i min målgrupp skulle kunna gå att finna där, dvs. kvinnor mellan 20–23 år (ungdomsmottagningarna i Stockholm träffar ungdomar upp till 23 år). Utifrån ungdomsmottagningens uppdrag och klientel kändes det också rimligt att utföra denna typ av studie där.

Sökandet efter informanter från gruppen Fittlife påbörjades genom att ett inlägg i gruppen publicerades, där unga kvinnor som konsumerar pornografi regelbundet eftersöktes. Denna procedur gjordes två gånger, en gång i november och en gång i början på april. Inlägget var kort och utgjordes av en liten introduktion samt syftet med studien - att undersöka unga kvinnors erfarenheter, då detta gjorts sparsamt inom tidigare forskning. I inlägget fanns även kontaktuppgifter till en mailadress och en text om att mer information om studien skulle ges vid kontakt. Kort efter att inlägget publicerats samt dagarna efter hörde en del kvinnor av sig och anmälde sitt intresse och bad om mer information. Informationsbrevet skickades då ut och efter att ha kontrollerat om de uppfyllde kriterierna (juridiskt tilldelat kön kvinna vid födseln, ålder och regelbunden pornografianvändning) bestämdes

tid och plats för intervju. Tre kvinnor som tog kontakt valde att sedan inte medverka i studien, fyra kvinnor ville medverka men uppfyllde ej ålderskriterierna. Således blev urvalet i någon mån slumpmässigt, utifrån att de kvinnor som hade intresse av att medverka kontaktade mig istället för tvärtom.

En av informanterna definierade sig som agender och inte kvinna. Denna informant tilldelades dock kvinnligt juridiskt kön vid födseln och inkluderades i studien eftersom hen tänktes ha upplevt de script som omgärdar kvinnlig sexualitet och pornografi liksom andra kvinnor. Av etiska skäl kommer dock denna aspekt fingeras i texten, vilket då innebär att eventuella specifika erfarenheter av att vara just agender i detta sammanhang inte framträder.

Sökandet efter intervjupersoner gjordes även på en ungdomsmottagning. Där deltog jag under en eftermiddag på ett drop-in, då ungdomar kan komma för enklare besvär och få tid hos barnmorska eller kurator. Kuratorerna träffar alla ungdomar initialt under denna verksamhet och dessa ombads därför fråga samtliga kvinnor mellan 20–23 ifall de kunde tänka sig att få information om en studie om pornografi. I så fall skulle de träffa mig i ett annat rum för mer information. Just denna eftermiddag var det inga ungdomar över 20 år som kom på drop-in. Däremot rekryterades en intervjuperson av en kurator i ett annat sammanhang. Denna fick information av mig och valde att delta i studien.

Enligt planeringen hade jag tänkt medverka på fler drop-in-eftermiddagar men då flertalet kvinnor nära 20 år redan hört av sig via Fittlife valde jag att fortsätta rekrytera informanter den vägen. Dessutom sattes ett anslag upp på ungdomsmottagningen och en informant hörde av sig och ville medverka i studien denna väg, men uteblev sedan från intervjun.

Eftersom jag hade få deltagare i övre åldersgruppen 25–30 år, valde jag att försöka finna intervjupersoner via RFSU-kliniken i Stockholm. Verksamhetsansvarig kontaktades för ett godkännande och ett anslag sattes upp. Dock tillkom inga nya informanter den vägen, kanske på grund av minskat antal besökare på kliniken till följd av Corona-viruset. Istället rekryterades dessa informanter via Fittlife.

Motiv till deltagande i studien

Eftersom det finns en samhällelig norm som utgår från att pornografi är något som kvinnor inte är eller bör vara intresserade av, skulle det kunna bidra till skam hos enskilda kvinnor och därmed en svårighet att prata öppet om. Motiv till att delta i min studie kan således ha varit möjligheten att få prata om de (positiva) erfarenheter som pornografi haft för den egna sexualiteten. Det kan också ha funnits politiska motiv till medverkan i studien. Informanterna bekräftade denna förförståelse och uttryckte en positiv känsla av att få prata öppet om ett tabubelagt ämne, även om inte alla saknade ventiler för att prata om denna fråga i sina egna sociala nätverk. En del informanter uttryckte också en tydlig feministisk agenda där brott mot tabun kring kvinnlig sexualitet framhövdes som betydelsefullt.

Intervjumetod

Fyra kvinnor intervjuades via telefon och tre kvinnor ansikte-mot-ansikte. Intervjuerna varade mellan 39 och 65 minuter. De spelades in på en digital bandspelare. De tre platsintervjuerna utfördes på ostörda platser; på samtalsrum

på ungdomsmottagningen och på ett samtalsrum på ett bibliotek. Övriga intervjuer skedde över telefon, där både intervjuare och informanter upplevdes kunna prata ostört.

Intervjuerna var semi-strukturerade och utgick från några huvudfrågor (se bilaga 1 för intervjuguide). Beroende på vad informanterna berättade om ställdes också följdfrågor. Ofta sammanfattades informanternas berättelser för att säkerställa att deras utsagor uppfattats korrekt. I slutet av varje intervju ombads informanterna reflektera om det var något de ville lägga till eller utveckla, vilket stärkte möjligheten till rättvisa tolkningar.

Bearbetning, tolkning och analys

Behandlingen av intervjumaterialet gjordes med inspiration av Braun och Clarke (2006). Braun och Clarke menar att den tematiska analysen inte kan beskrivas som en linjär process, utan mer är en fram-och-tillbaka-rörelse i materialet. Först och främst transkriberades intervjumaterialet. Detta kan betraktas som ett första steg i analysprocessen, då tolkningar av vad intervjupersonerna säger görs och talspråk omvandlas till skriftspråk (a.a.). Intervjupersonernas utsagor skrevs ned ordagrant, men gjordes om till mer läsbar text i de fall det var påkallat. Då samtliga intervjuer var transkriberade lästes de igenom i sin helhet.

Nästa steg i analysen var att återigen läsa igenom intervjuerna och koda dem, alltså markera intressanta textavsnitt. Koderna sorterades sedan i kategorier och övergripande teman identifierades. Dessa teman bearbetades sedan ytterligare och stämdes av med teorin samt frågeställningar. Sedan kontrollerades validiteten av respektive tema gentemot intervjuerna i sin helhet, varpå intervjuerna återigen lästes igenom för att säkerställa att temana gav en rättvis bild av intervjupersonernas berättelser (Braun & Clarke 2006).

Som forskare och intervjuare är man medskapare av intervjuer och den sociala konstruktion de innebär (Brinkmann & Kvale 2014). Det innebär även att ett maktförhållande föreligger. Som forskare har man exempelvis makt att göra tolkningar av intervjupersonernas berättelser, vilket påkallar stor varsamhet och respekt.

Validitet och generaliserbarhet

Validering är någonting vi gör dagligen då vi bedömer tillförlitlighet i information av olika slag (Brinkmann & Kvale 2014). Validitet i kvalitativ forskning handlar om huruvida en studie verkligen undersöker det som den utgett sig för att undersöka. Validitet handlar således om trovärdighet, rimlighet och tillförlitlighet i hela forskningsprojektets genomförande (a.a.). Detta har tagits stor hänsyn till i studiens tillvägagångssätt och transparens har eftersträvat.

Generaliserbarhet i kvalitativa intervjustudier beror på studiens urval (Brinkmann & Kvale 2014). I föreliggande studie har ett strategiskt urval gjorts bland kvinnor som konsumerar pornografi, vilket inte kan generaliseras till den kvinnliga populationen i sin helhet. Däremot kan den producerade kunskapen tillföra relevanta perspektiv för just kvinnors pornografikonsumtion, även om generaliseringar om att alla kvinnor som konsumerar pornografi skulle ha exakt samma erfarenheter och resonemang som i denna studie naturligtvis inte kan göras.

Etik

Studien är bedömd av fakulteten för Hälsa och samhälles etiska råd, ärendenummer Ht2019/8.

Eftersom studien rör känsliga personuppgifter kring sexualliv, har största möjliga konfidentialitet beaktats i hanteringen av intervjuerna och intervjumaterialet. Intervjuerna har skett på avskild plats där det varit möjligt att prata ostört. Intervjuer har också skett över telefon i ett enskilt rum. Intervjuerna har spelats in på diktafon efter att informanterna godkänt det och vid transkriberingen har intervjupersonernas namn kodats. Därefter har ljudfilerna raderats. Kodnyckeln har förvarats i ett låst utrymme i min bostad dit endast jag haft tillträde. Transkriberingar har sparats på ett separat USB-minne, även det lösenordskyddat och förvarat i ett låst utrymme. Materialet kommer att förstöras efter godkänd uppsats.

Rekrytering av intervjupersoner har skett delvis via Facebook-gruppen "Fittlife". Här gjordes inlägg innehållande endast en text om projektet med hänvisning till att kontakta mig via e-post för mer information. Inlägget låstes för kommentarer med hänsyn till konfidentialitet. Administratörerna för grupperna kontaktades innan inlägget gjordes.

Jag sökte även kontakt med intervjupersoner via en eller två ungdomsmottagningar i Stockholm. Jag har tidigare arbetat som kurator på en av de ungdomsmottagningar där jag rekryterade deltagare till min studie. Om det skulle visat sig att någon av mina intervjupersoner hade varit en tidigare patient till mig så tänkte jag avböja deltagande i min studie med tanke på att det skulle kunna påverka undersökningens resultat.

Vid ett tillfälle avbröts intervjun av att någon kom in i intervjurummet, vilket utgjorde ett avbrott och ett intrång i den utlovade avskildheten. Intervjun kunde därefter fortsätta och intervjupersonen upplevdes inte särskild störd eller på något sätt påverkad under resten av intervjun.

Det hände att svåra ämnen kom upp under intervjuerna, och varje intervju avslutades med att berätta för intervjupersonerna att samtalskontakter kunde förmedlas vid behov. En förteckning över möjliga samtalskontakter fanns förberedd att skickas ut. I de fall informanterna bodde på annan ort än Stockholm utlovades en undersökning om lämpligt ställe att vända sig till vid behov av samtal.

Under transkribering av intervjuer har namn och viss personlig information omformulerats.

RESULTAT

Presentation av intervjupersoner

Inledningsvis följer en kort presentation av intervjupersonerna.

Linda, 25 år, boende i småstad. Är egenföretagare och har en partner. Definierar sig som bisexuell.

Maria, 30 år. Bor i storstad. Har ett akademiskt yrke. Definierar sig som bisexuell. Har partner.

Judith, 21 år. Bor i en mellanstor stad. Studerar. Har en partner och definierar sig som bisexuell.

Brena, 20 år. Bor i storstad. Studerar och arbetar. Har en partner och definierar sig som heterosexuell.

Stina, 25 år. Uppväxt i en mindre stad, bor nu i storstad. Studerar och arbetar. Heterosexuell, singel.

Evelina, 21 år. Bor i en mellanstor stad. Sjukskriven. Heterosexuell, singel.

Milla, 28 år. Bor i en mellanstor stad. Är studerande. Har partner. Definierar sig som heteroflexibel, men tänker för det mesta på sig som heterosexuell. Har en förälder med annan kulturell bakgrund än svensk.

Resultatet är indelat i fyra teman. Det första, *Pornografikarriärer - ett intrapsykiskt script tar form*, handlar om hur informanterna definierar pornografi, hur deras första möte med pornografi var, hur deras konsumtion ter sig, relationella aspekter samt vilken betydelse pornografin haft för deras sexualitet. Nästa tema, *Kulturella föreställningar om sexualitet och pornografi*, handlar om vilka kulturella script som påverkat informanternas relation till pornografi. Tredje temat, *Kulturella scenarier och intrapsykiska script leder till intimitetstrubbel* handlar om hur kulturella scenarier krockar med intrapsykiska script och skapar en konflikt inom intervjupersonerna, en typ av intimitetstrubbel (Plummer 1995). Det fjärde temat, *Strategier för att hantera intimitetstrubbel* rör hur informanterna sedan aktivt skapar strategier för att lösa denna typ av inre konflikt.

Pornografikarriärer – ett intrapsykiskt script tar form

Kvinnorna i studien reflekterar över vad som är pornografi för dem, hur de kom i kontakt med pornografi för första gången och när de började använda pornografi regelbundet, vilket kan kopplas till begreppet pornografikarriärer av Löfgren-Mårtensson och Månsson (2006). Informanterna beskriver även syftet med pornografikonsumtionen. Temat avslutas med informanternas beskrivning av relationella aspekter av pornografianvändning och rör därför det interpersonella scriptet.

Första mötet och definitioner av pornografi

Redan tidigt i informanternas pornografikarriärer börjar ett intrapsykiskt script ta form (Gagnon & Simon, 1986). Känslor av både nyfikenhet, upphetsning och skam skapar ett manuskript för det fortsatta utforskandet av pornografi. Att

pornografi betraktas som förbjudet och hemligt bidrar till att informanterna lär sig hur de ska förhålla sig till pornografi i det interpersonella scriptet.

Kvinnorna beskriver det första mötet med sexuellt material på lite olika sätt. En informant berättar att hon som liten läste "Grottbjörnens folk" och blev helt fascinerad av de sexuella skildringarna i boken. Några informanter berättar om att de i lågstadieåldern googlade efter nakenbilder tillsammans med tjejkompisar, vilket beskrivs som antingen obehagligt eller både kittlande och obehagligt.

Det var ju saker jag aldrig hade sett förut (skratt). Nån typ av nyfikenhet eggade det men det var också obehagligt. Och jag förstod att det här, det kan jag inte säga till nån. Det var vår hemlighet. (Stina)

I materialet framkommer att föräldrars kännedom om pornografianvändning i barndomen lett till stora skampåslag, vilket fått konsekvenser som lett till att man exempelvis inte använt pornografi på många år eller att man inte vågat använda sökmotorn Google igen.

En informant blev visad ett pornografiskt filmklipp i skolan för första gången, vilket hon tyckte var otäckt. Sedan gick hon hem själv i lugn och ro för att googla fram filmen vilket upplevdes som spännande. Detta kan härledas till Juffers (1998) resonemang om internets betydelse för kvinnor i att kunna utforska sexualitet på ett tryggt och säkert sätt. En annan informant upptäckte pornografi på familjens dator i sexan, vilket fick hennes nyfikenhet och intresse för denna typ av sexuell skildring att vakna.

Intervjupersonerna definierar alla pornografi på ungefär samma sätt, som sexuellt explicit material i syfte att verka sexuellt upphetsande. De flesta tänker dock instinktivt på pornografisk film. En stor del av informanterna uppger att erotiska noveller har använts i upphetsningssyfte. En informant poängterar att ljudpornografi varit särskilt betydelsefullt för henne. En annan talar varmt för japanska sexuella teckningar i serieform, även om dessa inte använts primärt för sexuell upphetsning. Även pornografiska spel i mangastil som spelas genom appar i mobiltelefonen nämns. Dessa kan spelas både ensamt eller med partner och bidra till sexuell upphetsning. En informant benämner att skicka nakenbilder via Snapchat som pornografi.

Regelbunden konsumtion och syftet med pornografi

Kvinnorna beskriver att regelbundenheten i pornografikonsumtionen varierar. Faktorer som påverkar är hur sexlivet i stunden och civilstånd ser ut, hur boendesituationen är samt tillgång till wifi, dator eller telefon. Även vilken typ av pornografi de använt har varierat för informanterna i perioder. Flera beskriver att de började med att läsa erotiska noveller i högstadieåldern för att sedan närma sig pornografisk film i slutet av gymnasiet. Vissa har återgått till novellläsning eftersom den ambivalens de känner kring pornografiska filmer då kan undvikas.

Intervjumaterialet visar att informanterna använder pornografi olika mycket men att de har perioder; ibland används pornografi varje dag, andra perioder en gång i veckan. Ibland har man, beroende på olika omständigheter, haft uppehåll på flera månader, ibland år.

Det övergripande syftet med att använda pornografi beskrivs som ett hjälpmedel för att bli sexuellt upphetsad, onanera och få orgasm. Här är man dock lite olika.

Några informanter beskriver att de kan använda pornografin för att de *vill bli* upphetsade. En del tycker dessutom att pornografin kan fungera som ett tidsfördriv, vilket illustreras i följande citat.

Men det är inte alltid så att jag kollar på porr när jag är kåt. Utan det kan ju också vara så att jag känner att det skulle vara kul att vara kåt och då tittar jag på porr (skratt). Och det kanske är på ett sätt som jag inte hanterar sex på, för där är det ju snarare så att jag har sex om jag får lust att ha sex. (--) Med porr kan jag mer tänka, om jag inte har någonting att göra på två timmar, att det kanske vore kul att hitta på någonting och då kan jag kolla på porr. (Brena)

Andra beskriver att de *redan är* upphetsade då de söker sig till pornografin. En informant beskriver till skillnad från de andra att hon endast använder pornografin för att kunna få orgasm snabbare under redan påbörjad onani;

(--) jag kanske ligger och tänker på jobbet eller nånting och känner att jag inte kan fokusera, eller att jag inte är nära på att komma eller så, då tar jag till det...för att putta mig över kanten liksom. (Linda)

Genomgående används i princip alltid pornografi vid onani. Det understryks dock att pornografin inte är livsnödvändig, det skulle fungera att vara utan. En informant berättar i samtalet att hon helst skulle slippa använda pornografi - hon önskar att hennes egen fantasi hade varit så pass livlig att hon inte behövde ta till pornografi för att kunna få orgasm. En annan informant resonerar på samma vis, och hänvisar till den inre etiska konflikten som pornografikonsumtionen medför för henne.

I intervjuerna framträder att informanternas pornografikonsumtion är avhängigt sexlivet och att konsumtionen gått ner under den tid man haft en relation.

För mig är det så här, om jag kan ha sex så har jag hellre det än att titta på porr. (Evelina)

Andra menar att de mer separerar onani från sexuell aktivitet med andra och har den som en privat del av sin sexualitet. Pornografi kan också betraktas som ett substitut för att ha sex med sin partner, till exempel om partnern inte har lika stor sexlust eller om den är frånvarande.

Men det är väldigt uppenbart jag i vårt förhållande som har högst sexdrift (--) så får man hitta sätt att lösa det på egen hand och då är det ju så skönt med porr för det är så självklart bevisligen då inte kopplat till mig och min partners sexliv och då blir det min grej liksom (Brena)

Positiva erfarenheter av pornografi

Intervjumaterialet visar att pornografin på olika sätt haft positiv inverkan på informanternas sexualitet och utvecklandet av ett njutningsorienterat intrapsykiskt script (Gagnon & Simon 2005). I linje med tidigare kvalitativa studier (Ashton m.fl. 2018) berättar informanterna att pornografin har fungerat som källa till njutning, glädje, kunskap, inspiration och som en viktig del i utforskandet av sexuell identitet. Följande citat åskådliggör detta;

(--) jag känner mig som en ganska frigjord sexuell individ, det tycker jag är härligt och en del av det har med porr att göra. Jag vet vad jag gillar och jag vet hur jag kan hitta den njutningen och det är väl mest härligt på nåt sätt. (Milla)

(--) jag tror inte att jag nödvändigtvis hade upptäckt min sexualitet med den uppväxt jag har om det inte vore för porr. (Maria)

Det är liksom, till en viss gräns lär man sig sina preferenser genom att porrsurfa lite, så har det varit för mig i alla fall. (Linda)

Pornografin har även fungerat som inspirerande och bekräftande i sökandet efter en sexuell identitet. Det framkommer att pornografin haft en djupare mening för informanterna i att få en bekräftelse för och landa i en identitet som bisexuell eller BDSM-utövare. En informant upplever att hon via pornografin fick bekräftelse gällande BDSM - att detta uppenbarligen var något som fler än hon var intresserad av. Det upptäckte hon då hon letade efter erotiska noveller som hon fann upphetsande, vilket också hjälpte henne att förstå och normalisera sitt intresse för BDSM. Pornografin har även haft betydelse för en informant som definierar sig som heterosexuell i att få utmana och bekräfta sin heterosexualitet:

(--) alltså jag har varit rätt fundersam på om man är straight eller inte liksom, och då har ju porr varit ett skitbra sätt att testa sig fram till lite, typ gillar jag att kolla på tjejer som har sex med tjejer eller? Nja sådär, och då har man ändå fått chansen att testa utan att behöva göra det liksom. (Evelina)

Att få spegling och bekräftelse gällande sin sexuella identitet är också något som lyfts i följande citat:

Så att jag kom på att jag var bi ändrade nog min syn på porr, eller snarare på det sex jag såg. Och inte direkt positivt eller negativt utan det bara kändes annorlunda för att helt plötsligt blev det relaterbart på ett annat sätt. Men det hade inte så stor del i att jag förstod att jag var bi, utan det var först när jag förstod att jag är det som jag kunde se något annat i porr typ. (Judith)

En kvinna berättar om pornografins betydelse för normalisering av användande av sexleksaker tillsammans med partner. Hon menar även att pornografin varit viktig för praktiska frågor kring sexuell praktik för henne som överviktig, men även för bekräftelse av hennes icke-normativa kropp som sexuell:

Och allt funkar inte, jag är överviktig till exempel och har rätt stor röv så alla ställningar funkar inte, och en del funkar jättenajs så då liksom hittade jag en ny ställning som jag tyckte om och som jag kunde komma i på första försöket, wow! (--) Om jag inte tycker att jag är attraktiv så kan jag bara skriva in "big belly porn" så bara yeah, det är verkligen så här, allt är typ attraktivt, det finns en jättevariation man kan hitta där. Det fanns inte när jag var tonåring, så jag hade liksom inget att relatera till utan man bara satt där med sina flaws liksom och mädde dåligt, och nu gör jag inte alls det. (Linda)

I intervjumaterialet framhävs pornografins starka onanistiska koppling; att utforska och förstå hur kroppen fungerar har varit och är en väldigt viktig del av informanternas sexualitet. Pornografi kan intensifiera kvinnornas sexuella upphetsning vilket exempelvis kan leda till fler orgasmer. En informant lyfter den lekfullhet och glädje som pornografin fört med sig, vilket fått henne att producera viss egen pornografi. Genomgående upplever kvinnorna att pornografin hjälpt dem att ta för sig mer av sin sexualitet, både i förhållande till sig själva och i relation till andra. Härigenom har pornografin inneburit ett sätt att ta makt över sin egen sexualitet och njutning, en sorts sexuell empowerment (Peterson 2010).

Pornografin framstår som en viktig del i ett par av informanternas sexuella vardag. Andra framhäver dock att pornografin inte är livsviktig för dem, även om de haft nytta av pornografin i utvecklingen av njutningsfulla sexuella script.

Relationella aspekter

I diskussionerna kring pornografianvändning tillsammans med partner blir det tydligt att kvinnornas erfarenheter skiljer sig från tidigare forskning, där tjejerna i Löfgren-Mårtenssons och Månssons (2006) studie ser på pornografi på sina pojkvänners initiativ. Följande citat visar att kvinnorna i föreliggande studie är pådrivande i att föreslå pornografi tillsammans med sina (manliga) partners som är de som säger nej;

Så vi har inte använt porr i en sexuell situation tillsammans, jag skulle inte vara emot att göra det men han har blankt sagt nej, han vill absolut inte. (Maria)

Nej jag har föreslagit det men den jag föreslog det för tyckte inte att det var någon bra idé (skratt). (Evelina)

(--) jag har föreslagit någon gång att vi ska kolla tillsammans nån gång men då skäms han, nej det går inte. (--) Om jag frågar om han har sett någon bra porr på senaste tiden då blir han obekvämt, för det vill han inte riktigt diskutera. Och jag vet att han tittar...ja men ibland liksom. Nä, det får vi ha för oss själva. (Brena)

I materialet framkommer att informanterna har haft sex och tittat på pornografi eller använt pornografin i lära-känna-syfte, för att visa för en partner vad man går igång på. Att spela pornografiska spel med partner nämns också.

En informant upplevde det som att pornografianvändningen skedde på partners initiativ och kände inte att hon hade något val. I efterhand har hon förstått att det var en destruktiv relation. Hon påpekar, liksom övriga informanter, att trygghet är en viktig inramning för den relationella användningen av pornografi;

Men jag skulle nog kanske inte göra det (introducera porr) för en ny kille jag träffade för att om jag vill ha det lite så här rough och så, så vill jag hellre berätta det på mitt sätt än att han ska tänka "hon kollar på sån porr, hon gillar det här" och anta saker liksom. Då är det mer när jag litar på personen som jag kanske kan prata om det som en rolig grej, för att många har ofta såna tabugrejer dom kollar på liksom. (Milla)

Sammantaget tycks det viktigt för informanterna att pornografianvändning tillsammans med andra personer sker på eget initiativ, inom trygga ramar av tillitsfulla relationer och där man själv är med och bestämmer vilken pornografi som ska konsumeras (jmf. Goldey & Van Anders 2016). Kulturella script om kvinnors dygdighet eller respektabilitet (Johannisson 1994; Marques 2017) kan även tänkas påverka informanternas interpersonella script. Att inleda en ny relation av något slag med att introducera pornografi skulle för många kvinnor innebära att utsätta sig för risken att uppfattas på ett alltför sexuellt utmanande sätt enligt madonna/hora-dikotomin (Atwood 2007). Samtidigt har kvinnorna, utifrån ett empowerment-perspektiv (Peterson 2010), aktivt utmanat sexuella script om kvinnors passivitet på en interpersonell nivå för att utforska sexuell njutning.

Kulturella scenarier om sexualitet och pornografi

I detta tema redogör informanterna för vilka föreställningar/kulturella script kring sexualitet och pornografikonsumtion som påverkat dem på olika sätt, från uppväxten till idag.

Feministiska föreställningar om pornografi

Majoriteten av informanterna tog själva upp frågan om feminism under intervjuerna och alla uttalade sig som feminister. Att vara feminist och samtidigt konsumera pornografi har gjort att intervjupersonerna ibland har ställts inför

svårigheter, vilket manifesteras i någon form av intrapsykisk konflikt som på olika sätt påverkat deras förhållningssätt till pornografi - samt deras öppenhet gentemot andra om att de använder pornografi (jmf Attwood m.fl. 2019). Även om de också resonerar kring att det finns olika feministiska perspektiv att betrakta pornografi ur.

Studiens informanter beskriver ett inre kompassproblem där de å ena sidan ser det som feministiskt att bejaka sin sexualitet genom att titta på pornografi, men där de samtidigt är medvetna om branschens mörka sidor och hur det påverkar kvinnor; dåliga villkor för de medverkande, kränkande stereotyper och sexualiserat våld. Det är svårt att ta ställning och balansera båda dessa perspektiv.

Det är för mig väldigt svårt att lyfta båda sidorna och bli sedd som en som lyfter båda sidorna, för det kan bli såhär (förställer rösten) "jaha hon relativiserar ju de här kvinnornas lidande" eller "jaha hon hatar ju sex och porr och allting, det var ju feministiskt av henne" alltså förstår du? Oavsett vad så går jag emot någons feminism! (Judith)

Med Ken Plummers (2003) resonemang skulle vi här kunna prata om denna inre konflikt i termer av ett intimitetsproblem, "intimate trouble" – ett bekymmer med att få ihop olika värden gällande den intima sfären i det senmoderna samhället - att få ihop det personliga med det politiska. Tidigare forskning (t.ex. Ashton m.fl. 2018) har påvisat att kvinnor som konsumerar pornografi kan uppleva denna typ av inre konflikt vare sig det handlar om känslan av att ha hamnat i en feministisk återvändsgränd eller att titta på pornografi som upplevs som inriktad mot män.

Pornografi som något skadligt

Informanterna har olika idéer och föreställningar om vilka konsekvenser pornografi kan ge dess konsumenter. Samtliga tror att pornografi är potentiellt beroendeframkallande men kopplar detta främst till mäns konsumtion. Detta kan relateras till tidigare forskning kring pornografi som framförallt problematiserar mäns pornografianvändning (Folkhälsomyndigheten 2019). Här uppstår ett litet fönster där osynliggörandet av kvinnor i forskningen och i kulturella scenarier om pornografi samtidigt medför att de inte behöver identifiera sig lika starkt med de negativa konsekvenser av pornografin som framställs, som beroende.

En informant som inte känt att hennes egen användning varit särskilt problematisk anser att det finns de som har problem med pornografi i form av överkonsumtion och förvrängd syn på sex och nämner främst män. Hon resonerar också kring att detta kan skada andra omkring dem, vilket hon varit med om själv.

Det känns som om jag råkat ut för en hel massa män som varit helt knäppa och tror att vanligt sex ska vara som i porr, som när man tror att man kan köra in kuken i fittan och sen direkt till röven och sen till fittan igen...det här med hygien och vad som är rimligt att begära av en partner. Och samtycke, folk bara gör utan eftertanke. Så på det sättet har man själv råkat ut för en hel del porrskadade personer som lett till en hel del obehagliga incidenter. (Maria)

Pornografi betraktas av en annan informant som en drog som kan missbrukas, vilket kan härledas till debatten om pornografi som något skadligt (Ahlin & Stigberg 2016).

(--) om ditt äktenskap är på upphällningen för att du har inloggningar på massa sidor och du måste, pengarna går åt till det eller till att betala cam girls så ekonomin förstörs hemma liksom. Eller att man har svårt att få upp den i sovrummet för att man har vant sig vid en annan grad av sex typ eller man tänker på en viss grej eller man har utsatt sig själv för så mycket att man nästan behöver en detox från porren för att fungera igen, då är man porrskadad. Kroppsligt eller man skadar någon i sitt förhållande eller lägger pengar...då tycker jag man är porrskadad. Eller att man inte vill, man tänker inte på det men kan inte sluta. (Linda)

Ett par av informanterna har dock känt sig oroliga för att de själva ska skadas av pornografi. En kvinna såg ofta på pornografi i början av sin pornografikarriär; hon kunde titta dagligen under ett par veckor för att sedan ta en paus på några månader, eftersom hon ansåg att det blev "för mycket" (Stina). I intervjumaterialet skönjs både en rädsla för beroende och för hur pornografin kan forma vad informanterna finner sexuellt upphetsande. På ett sätt är alltså kulturella scenarier kring pornografins skadeverkningar närvarande i dessa informanters relation till pornografi och i någon mån har den påverkat hur de väljer att konsumera. Det är också svårt att skilja olika kulturella scenarier från varandra; de är sammanblandade. Till och med NoFap-scenarier kan identifieras i en informants berättelse, där pornografin antas försämra "riktigt" sex (NoFap 2020);

(--) Han berättade om att han hade varit ganska beroende av porr och att han hade slutat och tyckte att det var väldigt skönt att ha slutat och kände sig mer energisk och mer närvarande i sex överlag. Så det var nog så jag började tänka på min konsumtion av porr och så. (Milla)

En informant var nyligen på ett seminarium med kvinnojourer där det pratades om pornografins skadeverkningar och att gränserna för vad en person tänker på kan förflyttas, vilket hon relaterar till sin egen pornografianvändning.

(--) jag kan tycka att det är jobbigt ibland att fastna i att jag måste fantisera om någonting jag sett. Alltså det är klart att man kan fantisera under sex, min pojkvän blir inte arg och vi har pratat mycket om det här. Men jag vill typ inte vara beroende av ett så jättetydligt yttre stimuli för att kunna känna någonting, alltså i mig, i hjärnan. Så jag har nog, alltså jag har trappat ner på det. (Judith)

De flesta informanter tror dock inte att det är farligt att titta på mycket pornografi så länge det inte påverkar de vardagliga åtagandena och de flesta använder precis så mycket pornografi som de vill. Däremot ser de en fara i att unga människor utan egen sexuell erfarenhet exponeras för pornografi eftersom det kanske inte alltid är lätt att begripa att pornografin är fiktion.

Föreställningar om kvinnlig sexualitet

Informanterna beskriver enstämigt en tystnadskultur och tabun som omgärdar kvinnlig sexualitet, vilket kan härledas till synen på den dygdiga kvinnan (Johannison 1994). Detta har påverkat deras intrapsykiska script och förhållningssätt till sig själva som sexuella varelser, framförallt under tonårstiden (Gagnon & Simon 2005). Tjejernas sexualitet har i större utsträckning länkats till reproduktion och (manliga) partners än till egen njutning.

(--) jag blev till och med tillsagd att det bästa skyddet mot könssjukdomar är att inte ha sex alls, av en barnmorska på ungdomsmottagningen...(Milla)

De beskriver också en skillnad i talet kring onani och pornografi mellan killar och tjejer, där killar ofta hade öppna samtal om dessa ämnen medan tjejerna förblev tysta. Följande citat åskådliggör just den uppfattningen.

Grabbarna pratade ju om det, det visste man ju och det var såhär lite coolt, de kunde berätta om att de runkade igår. Men aldrig nånsin att vi pratade om det, absolut inte! Inte om onani, inte om porr. Vi kunde typ prata lite om sex. (Brena)

Upplevelsen om att killar hade ett större utrymme att uttrycka sig kring onani och pornografi under uppväxten delas av flera informanter samt att det inte fanns något utrymme att som tjej ventilera detta. Dessutom påtalar informanterna risken med att bli sexualiserad av killar som ett hinder för att våga tala om pornografi under uppväxten. I ett fall beskriver en informant hur hon i tonåren hade en liten umgängeskrets bestående av killar och i den miljön var det inte möjligt för henne att föra vare sig pornografi eller onani på tal. De gånger det fördes på tal av vännerna gick hon därifrån eftersom hon kände starkt att som ensam tjej bland killar skulle samtalsämnet leda till antingen en sexualisering eller ett uteslutande av henne. En upplevelse av att det är olika normer för tjejer och killar när det kommer till att öppet tala om pornografianvändande framträder. Medan killar tillåts prata om sin pornografianvändning utan att riskera att bli uppfattade på något särskilt vis, blir tjejer i samma avseende betraktade som "horiga" eller "slampiga" (Linda). Det kan liknas vid de utsagor som framkom i Bergs (1999) studie, där tjejerna upplevde att de riskerade att stämplas som lösaktiga om de inte presenterade en lagom version av sin sexualitet i relation till killarna.

Tystnadskulturen framstår som en stor faktor som påverkat informanternas sexuella script kring onani och pornografi; att inte bli bekräftad som sexuell varelse utan snarare osynliggjord i avsaknaden av sexuella förebilder, representationer och uppmuntran. Detta kan kopplas till vad både Plummer (2003) samt Juffer (1998) påtalar kring vikten av representationer; det är en del i att ha möjlighet och egenmakt att utforska sin sexualitet. Följande citat illustrerar detta:

(--) killarna pratade om att de tittade på porr och hur ofta de runkade typ. Jag kunde inte ta ordet onani i min mun överhuvudtaget, jag tyckte det var fruktansvärt jobbigt att prata om. (--) Jag kan inte minnas nån enskild kommentar eller händelse där någon pratat nedsättande om kvinnlig onani. Men jag hörde ju heller aldrig andra kvinnor prata om det. (Judith)

Informanterna påtalar otillgängligheten av sexuella script för tjejer som autonoma sexuella varelser med egen njutning i fokus och det blir tydligt att script i allra högsta grad är könade (Gagnon & Simon, 2005). Dock tänker några informanter att samhället håller på att förändras, att feministiska tankegångar har gjort kvinnor mer medvetna om sin rätt att njuta. Pornografins tillgänglighet i och med internet har även gjort att fler kvinnor har tillgång till och använder den (Daneback 2012). Således kanske scripten är i förändring.

Flera informanter framhåller att de under sina tidiga tonår känt sig avvikande och ensamma om att ha sexuella lustkänslor och onanera. Först i vuxen ålder, då de flesta passerat 20 år, menar de att det blivit möjligt för dem att prata med sina närmsta vänner om onani och pornografi. När tystnaden sedan brutits har det visat sig att de inte var så ensamma som de trodde, vilket lett till fördjupade vänskapsrelationer och en större acceptans och ödmjukhet inför sig själva som sexuella varelser. Det blir även här tydligt hur bristen på representationer av kvinnlig sexualitet påverkat informanternas intrapsykiska sexuella script, i vad

som betraktats som tillåtet respektive förbjudet. Då tystnaden brutits i vänskapsrelationerna har det varit lättare för informanterna att acceptera pornografi som en del av sin sexualitet och en del av skammen har därmed släppts. Genom att våga prata om pornografi har därmed informanterna utmanat de kulturella scenarierna om pornografi och kvinnors sexualitet på den interpersonella nivån, vilket får genomslag på den intrapsykiska nivån då de upplever mindre skam kring sin pornografianvändning. Man kan tänka sig att det intrapsykiska scriptet är som mest känsligt för olika kulturella scenarier i unga år, innan det stabiliseras (Gagnon & Simon 2005).

Religiösa föreställningar om sexualitet

Några informanter berättar under intervjuerna att de präglats till stor del av kristna uppfattningar om sexualitet. En informant växte upp i en religiös småstad, vilket hon ser som den största påverkansfaktorn för den bild av sexualitet hon fick. Hon fick med sig synen på pornografi som fult, fel och syndigt – de som hade sex i pornografin var ju inte gifta med varandra. Detta skapade en tystnad kring sexualitet som gjorde att hon inte förstod att sex var något som hon skulle njuta av. Hon debuterade sexuellt ganska tidigt och hade sex i flera år innan hon fick en orgasm för första gången. Då hon började använda pornografi fick hon en större insikt i att sex skulle innebära njutning även för henne.

En annan informant betraktar sin uppfostran som ”luthersk”, vilket för henne framförallt innebar att det var total tystnad och tabu kring ämnet sexualitet. En tredje informant gick i en kristen skola där värderingarna påverkade talet om sexualitet både i undervisningen och elever emellan. Den sexualsyn som förmedlats har väckt ett motstånd hos dessa tre, vilket blivit en drivkraft i att söka andra värderingar kring sexualitet. För dessa informanter har pornografin således kommit att utgöra en motkraft till de traditionella värderingarna kring sexualitet – med andra ord har de utmanat de religiösa kulturella scripten som omgärdat uppväxten, vilket belyses av följande citat:

(--) Ni har inte krossat mig, samhället har inte fått mig på knä utan jag är min egen person och har en egen sexualitet och jag använder mig utav den och jag njuter utav den liksom. Det är lite stärkande och uppbyggande att det är så. (Maria)

Pornografin beskrivs som ett sätt att ta tillbaka sin sexualitet, både från uppväxtens kristna sexualmoral men i vissa fall även som ett sätt att hantera övergrepp man utsatts för. Här betraktas pornografin som en del av en empowerment-strategi (Peterson 2010) där den får symbolisera ett tillbakatagande av den sexuella njutning som förvägrats en.

Kulturella scenarier och intrapsykiska script i konflikt leder till intimitetstrubbel

Att balansera feminism och pornografi

Informanterna uppger att deras relation till just pornografiska filmer präglas av viss ambivalens. Denna handlar till stor del om sympati med pornografiskådespelarna, framförallt kvinnorna, där man frågar sig om frivilligheten och motiven till att vara med i denna typ av film. Men det handlar också om känslan av att filmerna görs utifrån ett manligt perspektiv, för en manlig publik, vilket kan bidra till att de inte känner sig hemmahörande i pornografins värld. Dessutom stöter informanterna på filmer och handlingar som de upplever som våldsamma och förnedrande mot kvinnor och där de flesta inte finner någon

njutning; varken för egen del eller som synes för kvinnan i filmen. Studiens informanter har således utvecklat olika strategier för att navigera i det pornografiska landskapet och vaska fram den pornografi som upplevs njutbar.

Hos några informanter internaliseras denna konflikt och kommer till uttryck genom skam och skuld. Framförallt skuldkänslor gentemot de kvinnor som medverkar i de pornografiska filmerna är något som informanterna lyfter. Det kan ibland leda till att man avstår från att titta på pornografi eller att man vänder sig till pornografi i andra former, som noveller, där man är säker på att ingen kommer till skada. Här går tankarna till Mattebos (2014) avhandling, där tjejer uppgav att de såg mindre pornografi än de önskade.

Den feministiska konflikten kan också medföra att det blivit svårt att prata om pornografi med andra och att man väljer tystnad för att inte behöva bli betraktad som en ”dålig” feminist och få än mer skam- och skuldkänslor. Pornografi är något man pratar om med partners och nära vänner, men inte mer än så. En informant skiljer sig dock och tar gärna diskussioner om pornografi i offentliga sammanhang. Hon känner sig arg på hur kvinnlig sexualitet framställs och förminskas i samhället och hon försöker aktivt ändra på det.

(-- jamen sitter jag på en fest och hör några grabbar snacka om porr, då går jag gärna in i diskussionen för att säga vad jag tycker och tänker, för att visa att vi tjejer kollar också på porr! (-- jag tar hellre den diskussionen en gång för mycket än en gång för lite och är lite så här på det. (Evelina)

Två informanter berättar att de även skapat egen pornografi i form av noveller eller filmer som en slags strategi och ett sätt att äga sin egen sexualitet – och utmana de sexuella scripten. En informant uttrycker att det handlar om ”att objektifiera sig med sin egen välsignelse” (Maria) vilket kan härledas till Petersons (2010) resonemang om sexuell empowerment. Det har gjort det enklare för henne att känna sig skuldbefriad kring sin egen pornografikonsumtion eftersom hon kan relatera till positionen både som konsument och producent. Hon är numera ganska obrydd kring hela den feministiska debatten om pornografi och känner varken skuld eller skam, men det var annorlunda när hon började konsumera visuell pornografi i 20-årsåldern. Funderingarna då handlade framförallt om pornografibranschen som en ohälsosam och kvinnoförnedrande bransch.

Men det hindrade mig givetvis inte eftersom jag tror att alla människor är sexuella varelser och det kan vara svårt att förhindra när man är kåt. Men efteråt när man sitter där så kan det komma och rationaliteten bara ”vad är det här, vad håller jag på med”. Så det var problematiskt av den anledningen, typ av politisk-idealistisk problematik. (Maria)

Maria är ett exempel på att studiens informanter i det övre spannet 25–30 år tycks något mindre benägna att problematisera sin pornografikonsumtion och känna ambivalens. Det kan tänkas att de kvinnor som är något äldre har integrerat sexualitet och den icke-sexuella identiteten i större utsträckning; deras sexuella script har stabiliserats (Gagnon & Simon 1984).

En informant utmärker sig från övriga kring hur feministiska script om pornografi påverkar det intrapsykiska scriptet. I hennes fall är den mest upphetsande pornografien den där kvinnor blir forcerade och hon har ingen etisk inre konflikt som bromsar hennes val av pornografi. Däremot aktualiseras en inre konflikt i vissa fall, då hon kommer i kontakt med sådana tankegångar utifrån och hon kan

då ifrågasätta varför hon tänder på just det hon gör, även om det inte ändrar hennes beteende eller ger något påslag av skam eller skuld. Hennes strategi för att förhålla sig till detta är att inte tänka så mycket på det, eller att betrakta det som feministiskt utifrån hennes eget synsätt;

Jo alltså det blir ju skevt ur det perspektivet att jag tror att de flesta av de här kvinnorna far illa tyvärr. Samtidigt som en annan del, det finns ju olika ingångsvinklar på det här, men som en annan del av mig är liksom så här att i min feminism, bara för mig själv, om man ska vara egoistisk är ju att jag ska få göra och njuta av precis vad jag vill oavsett vad någon tycker om det – och jag gör det. Men mot de kvinnorna så är det ju inte så feministiskt, alltså det är ju inte så systra-mässigt rätt. Jag tänker att det krockar lite grann. (Milla)

Feminism och BDSM

Flera av informanterna har på något sätt intresserat sig för BDSM; antingen i sin egen sexuella praktik, som ett intresse inom pornografin eller både och. Några upplever sig vara störda av diskussionen som förts av feminister kring att BDSM eller hårt sex skulle vara kvinnoförnedrande. De tänker att det begränsar kvinnors handlingsutrymme än mer, vilket endast blir kontraproduktivt och det går inte ihop med deras version av feminism. De ser att det finns en tydlig uppdelning i frågan mellan olika feminister och det kan ibland spilla över och ge skamkänslor i utforskandet av denna typ av sexuell skildring.

Tycker jag själv att jag vill vara en sån som är undergiven? Nej jag är ju inte det nånsin i nåt annat sammanhang (--). Men då tänker jag att om jag är sån i mitt liv så finns det väl ingen anledning till att det inte kan få vara kul att få spela på det motsatta ibland liksom? Och det kan jag ibland tycka och stå för men sen ibland när man hamnar i dom situationerna så kan jag ibland tänka att ojoj vad håller vi nu på med här (skratt). Och så blir det pinsamt igen. (Brena)

För en av kvinnorna i studien har diskussionen om BDSM och feminism gjort att hon framförallt kan känna skuldkänslor, vilket främst är relaterat till kvinnornas utsatthet inom pornografin. En annan informant som är utövare av BDSM är tydlig med att hon inte är intresserad av att titta på BDSM-sex i pornografi eftersom det går emot hennes värderingar, även om hon skulle finna det sexuellt upphetsande. Frivillighet och samtycke är hennes ledord.

En annan informant, vilket tidigare nämnts, uppskattar just tvång och våld mot kvinnor inom pornografin och ser att det går emot hennes feministiska värderingar på ett plan.

(--) förut var jag mer inne på Pornhub, den största vanliga, jag kan ibland tycka att den är för städad liksom. Vilket jag tycker i mitt vanliga feministiska jag är helt fucked up att jag gör. Men jag, det är liksom ingenting jag skulle stå för och jag vet att många av dom kvinnorna säkert mår jävligt och har väldigt dåliga förhållanden men det är ändå den slags porr jag söker upp. (Milla)

Feministisk pornografi

De flesta i intervjuerna har många tankar om ”feministisk porr” och menar då pornografi som skildrar sexualitet på ett mer jämställt sätt och garanterar de medverkandes frivillighet, villkor och ibland ekonomiska kompensation. En kvinna benämner denna pornografi som ”fin” och hon skulle gärna konsumera mer av denna pornografi men menar att hon varken har råd eller lust att betala för en pornografitjänst.

Men jag har ju sett sneak-peak-filmer och det känner jag instinktivt att det tilltalar mig mer, och då kan även porren med män, alltså en man och en kvinna vara mer tilltalande. (Judith)

Hennes nuvarande strategi som innebär att hon endast konsumerar lesbisk pornografi skulle alltså kunna omförhandlas om feministisk pornografi var tillgänglig för henne.

Några informanter skulle gärna vilja konsumera feministisk pornografi - de har hört talas om att det finns men inte kommit i kontakt med den – de vet inte hur de ska gå till väga. En kvinna har gjort missuppfattningen om att det är olagligt att betala för pornografi, vilket gjort att hon aldrig tänkt tanken att hon skulle ha möjlighet till det⁴. Andra informanter har sett feministisk pornografi och tycker inte att den har tilltalat dem och beskriver den som tråkig. En av kvinnorna i studien har kommit i kontakt med pornografi som inte är uttalat feministisk men som benämns som ”female friendly”, vilken hon upplever som problematiskt eftersom hon tolkar detta som att det är den pornografi hon är visad till och således borde tända på.

(--) då blir det väldigt uppenbart att allt annat inte är female friendly. Och då blir det så här, förväntas jag bara kolla på det här? Nej det vill jag ju inte, jag tittar gärna på det andra också. Men då hamnar man också i att så här, borde jag det, är det här för mig? Är det jag och alla 45-åriga vita gubbar nu? (--) så sitter man där som 20-årig tjej, det är ingen som pratar om oss i det här och då hamnar man i känslan av att är det bara jag som håller på? Och då skäms man ju igen liksom. (Brena)

Brena beskriver en känsla av ensamhet och skam när hon tittar på pornografi som inte är uttalat gjord för kvinnor. Hon sätter fingret på den avsaknad av tillhörighet som kvinnor kan känna då de beträder den pornografiska arenan och som samhället återspeglar genom den tystnad som råder kring kvinnors pornografikonsumtion. Här kan göras en koppling till Juffer (1998) som beskriver erotikens betydelse för kvinnors tillträde till den pornografiska arenan. Samtidigt kan den alltså upplevas begränsande eftersom den samverkar med kulturella scenarier om synen på kvinnlig sexualitet - som om kvinnlig sexualitet skulle vara lite mjukare och finare än mäns.

Strategier för att hantera intimitetstrubbel

Trygghet och försiktighet – att inte lämna spår

Informanterna har olika strategier för att lösa intimitetstrubbel på en intrapsykisk och ibland interpersonell nivå. De beskriver att de vill lämna så lite spår som möjligt då de använder pornografi. Då man bott hemma hos föräldrar har det varit viktigt att surfa privat om man använt familjens dator eller använda hörlurar. I materialet framkommer att en informant stängde in sig på toaletten eftersom det nästan alltid var någon hemma under hennes uppväxt. En kvinna upplever det som om hon fortfarande är försiktig då hon går in på pornografiska internetsajter, vilket illustreras i följande citat.

Jag har nån slags tanke kring att om jag inte söker så mycket på sidan så kanske det inte märks att jag är där (skratt). Jag vill typ inte scrollera för många sidor utan då stänger jag hellre ned sidan, går ut ur den och in i den igen för då brukar den liksom uppdatera. (Brena)

⁴ Pornografi som är uttalat feministisk kräver ofta betalt för sina filmer och återfinns sällan på stora gratis-sajter för pornografi.

Ovanstående citat kan refereras till Juffers (1998) resonemang om att kvinnors agentskap vid pornografikonsumtion hänger samman med teknisk kunskap kring exempelvis internetanvändning. Kvinnors pornografikonsumtion begränsas av bristande kunskap av det slaget enligt hennes synsätt.

En informant som producerar viss egen pornografi är väldigt försiktig och skulle aldrig göra bilder eller filmer där hon kunde bli igenkänd. Hon understryker att den pornografi hon gör är mestadels fetischinriktad och inte inriktad mot genitalier eller sexualisering av hennes kropp som helhet.

Många beskrev att de använder ”private mode” då de ”porrsurfar” på sina egna telefoner. Flera av informanterna beskriver att så fort man fått orgasm så stänger man ner alla ”flikar” direkt. Några kopplar det till skam- eller skuld känslor som kommer av att göra något förbjudet eller som man med hänvisning till politiska skäl inte ”borde” ha gjort. Andra resonerar kring att det finns en känsla av mättnad och ointresse efteråt som inte behöver hänga samman med vare sig skuld eller skam.

Kulturella scenarier om pornografi som något hemligt, skamfyllt, skadligt och i vissa fall icke-feministiskt får en påverkan i att informanterna hemlighåller sitt pornografianvändande till stor del. Man kan också tänka sig att skam och skuld är starka drivkrafter som i viss mån hänger kvar i de intrapsykiska scripten och är svårare att omförhandla. Att lära sig hantera skuld är avgörande i utvecklandet av stabila sexuella script, enligt Gagnon och Simon (2005). I materialet framkommer att ett par informanter gjort detta genom att föra resonemang med sig själva om att mättnadskänslan efter en orgasm snarare kan representera andra känslor än skuld och skam.

Jakten på det upphetsande – ”att hitta nånting som funkar”

Genomgående uppgav informanterna att autenticitet - en känsla av äkta upphetsning som förmedlas, av realistiska personer med verkliga kroppar i olika åldrar- är något de finner eggande då de ser på visuell pornografi. Några tycker att de upplever det mest upphetsande att se den typen av sex som de har i sin sexuella praktik med andra – att upprepa sexuella beteenden man trivs med är en central del i utvecklandet av sexuella script (Gagnon & Simon 1984).

Jag tycker om när jag liksom kan lura mig in i att de tycker det är skönt på riktigt, som om de gillar det. (-) Men jag kollar egentligen bara på heterosex, mycket så här relationship couples, lite romantiskt. Jag har väldigt svårt för det här med plastbröst, jättestora läppar och att komma i någons ansikte. (Brena)

Detta handlar dels om självidentifikation samt sexuell respons och dels om en samvetsfråga – sympati för kvinnorna i filmerna och feministiska ställningstaganden. Signaler på verkligt tvång i filmerna finner man i de allra flesta fall avtändande. När informanterna väljer pornografisk film söker de efter filmer via de stora pornografiska streaming-sajterna, framförallt Pornhub. En informant tittar mest på lesbisk pornografi eller solo-videos med kvinnor som onanerar, eftersom det för henne blir problematiskt att se på män i pornografi. Därav har hon en tydlig strategi för att undvika intimitetstrubbel (Plummer 2003). Hon menar att hennes vänner har liknande erfarenheter;

Men jag har många heterotjekompisar som själva bara tittar på lesbisk porr som inte kan tänka sig ha sex med en lesbisk tjej och inte är intresserade av det men som tycker att porren ofta är för grov att det blir, dels att det kan vara obehagligt att se eller att det bara blir osexigt. Så ja, just med filmer i alla fall så har det alltid varit tjejer och ganska som sagt mjukt, alltså bdsm-grejer och så är inte riktigt min grej så det har aldrig varit såna heller. (Judith)

En kvinna tittar mest på hentai eftersom hon uppskattar möjligheten att ta ut svängarna som tecknad film erbjuder, men menar samtidigt att hennes känsla i stunden till sist avgör vad hon väljer att se. Om hon exempelvis fantiserar om oralsex så söker hon upp den typen av pornografi.

(--) men då kan jag ju gå på lite vanlig såhär heteroporr och söka upp nån som slickar nån eller lesbisk porr och leta upp specifikt det som jag fantiserar om först eller vill komma till...så den här vanliga porren är ju mer eller vad man ska säga, det är ju mer för att jag själv kan identifiera mig med känslan, samtidigt som att...jamen precis som det här med att bli poundad hårt kanske man känner för nån dag och nån dag vill man inte det. Så jag brukar söka upp det jag blir sugen på när det gäller sån realistisk porr, medan den andra porren är mer såhär "shit vadsomhelst kan vara hett liksom" (Linda)

En av informanternas strategi då hon ska navigera i det pornografiska landskapet är att inte välja. Hon går in på en streamingsida och tittar helt enkelt på det första filmklipp som kommer upp. Om det visar sig vara något som inte tilltalar henne så klickar hon vidare till nästa film.

Sen tycker jag inte om när det ska vara så här tre killar som ska in i alla hål på tjejen, sånt där tycker jag inte om, utan mer neutralt. Där finns det ganska mycket hemmavideos också som folk lägger upp som är ganska neutralt, där man inte ser så mycket ansikten, det är mer så här vanligt folk som har sex hemma. (--) Men sen finns det inte så många val, det är ju alltid en stor snopp, det ska det ju alltid vara och det är alltid en smal tjej eller man kan ju gå in på så här specifika typ "fat girls" men det gör ju aldrig jag eftersom jag går in på det som ligger överst...så det är väl väldigt heteropornnormativt, det jag hamnar på. Och så heter de ju alltid konstiga grejer typ "girl gets fucked hard" (skratt) det heter ju alla på nåt sätt. Och det blir så konstigt att säga att det är det jag går igång på, det behöver det ju inte alltid vara, utan man hamnar ju där för att allt heter så. (Stina)

Stinas citat beskriver också en svårighet med identifikation i det man ser och finner upphetsande, att det finns en dissonans där utifrån pornografivärldens ofta manscentrerade beskrivningar av innehållet. Det finns en avsaknad av tilltal till kvinnliga konsumenter och en avsaknad av representation gällande kvinnlig njutning. En annan informant beskriver att hennes sexuella preferenser kommer till olika uttryck beroende på vilket medium hon vänder sig till, främst av politiska och etiska skäl.

Den porr jag tittar på är generellt sett väldigt gentle, det är ofta trekanter, det är ofta fler män än kvinnor. Även om jag håller på med en del BDSM själv så är det inte den typen av den porr jag tittar på, det kan vara tvång absolut och i noveller och i ljud så kan det verkligen vara rätt grova saker; det är våldtäkter, det är tvång, det är forced orgasm. Men jag skulle inte kunna titta på det visuellt, dels för att jag inte är intresserad av rollspel och om jag ska kunna njuta av den porr jag tittar på så måste det vara på riktigt. Jag skulle aldrig kunna se en inspelad våldtäkt som jag tyckte såg verklighetstrogen ut för det hade, även om det hade gjort mig sexuellt upphetsad hade det inte varit på en nivå som jag är bekväm med, där går gränsen. Utan det är typ snuskig amatörporr som villiga deltagare har spelat in...och alla är uppenbart där av egen fri vilja. Det är lite tufsigt, det är lite fumligt och det är också på ett sätt skamfyllt, inte för mig, men därför att det är lite fullt det dom håller på med, man ser att det är en grej för dom. (Maria)

En bild träder fram om att informanternas upphetsning kan störas i jakten på den pornografi som de finner upphetsande, vilket även tidigare kvalitativa studier visat (Chadwick m.fl. 2018). En informant förklarar att även om hon söker på exempelvis ”romantic” så kan det ändå dyka upp klipp från andra genrer vilket gör att hon helt förlorar upphetsningen. I materialet framkommer det att informanterna kan känna sig äcklade och arga om de dels stöter på filmer som är kvinnokränkande, sådana där endast mannen är i fokus eller filmer som skildrar till synes väldigt unga tjejer. Det leder till att de kommer av sig i sin upphetsning. Det kan således ta tid att hitta upphetsande pornografi.

Det är sånt jävla meck att hitta nånting som funkar (-- du måste sälla igenom så mycket konstig skit för att hitta nåt som känns rimligt eller sextigt (Judith)

Det tycks nästan som att informanterna lättare kan beskriva vad de inte gillar, snarare än att beskriva vilken slags pornografi de tycker om. En informant beskriver detta och myntar samtidigt ett nytt begrepp;

(--) såna här videos som heter punishment eller rape gillar jag ju absolut inte. Det är svårt att säga vilken genre jag tycker om, men säg att jag gillar så här samtyckes-straight-porr. (Evelina)

Strategier i jakten på det upphetsande

Förutom att byta filmklipp om man stöter på något som inte är upphetsande eller stör ens upphetsning så beskrivs andra strategier, vilka har stora likheter med dem som presenterats i tidigare studier (Chadwick m.fl. 2018). Att använda den preview-funktion som finns på pornografiska streamingsidor för att få en uppfattning om filmens innehåll nämns som en strategi. Att spola förbi ”förspel” eller sådant som inte upplevs som upphetsande en annan. Ibland fungerar dock detta sämre om man halkat in i något som upplevs alltför avtändande;

Alltså direkt om det är moment som jag inte gillar, som att jag sorterar ut flintskalliga gubbar så sorterar jag också ut såhär golden showers, man kissar på nån typ (-- Så för mig hjälper det inte att hoppa fram fem minuter när kisset är klart för då vet jag att hon ändå sitter där och luktar kiss typ, nej då byter jag. (Linda)

Även de informanter som läser sexnoveller berättar att de behöver leta aktivt för att hitta upphetsande material, vilket nedanstående citat belyser.

Ja alltså det finns svenska hemsidor men svenska pornoveller blir ofta typ, man kan typ se att det är en medelålders man som har skrivit dom (skratt) (-- Men jag upplever att det finns mer kvalité på engelska hemsidor, Litterotica finns det en som heter och det är nog mycket kvinnor som har skrivit där. Där finns det olika kategorier och topplistor, och de utgår inte bara från en cis-mans sexgalna perspektiv typ. Även där blir det ju ett letande men man kanske inte hittar lika mycket skit som man hittar om man letar filmer på Pornhub typ. (Judith)

Jag hittar en hel del på Litterotica och där har de också speciella genrer och de har en sökfunktion. Där kan man hitta noveller som folk själva läser in, novels with audio. Och en del är jätteduktiga och en del är inte alls duktiga, men man hittar ju sina favoriter. (Maria)

En informant uppger att hon i gymnasiet övergav sitt läsande av sexnoveller till förmån för visuell pornografi. Hon upplevde att det var så svårt att hitta noveller med någon form av litterär kvalité och läsningen motverkade därför sitt syfte;

(--) man kan ju uppskatta konceptet men det är ju inte de mest brighta människor kanske som sitter och skickar in sina sexnoveller till de här sidorna (skratt). Och jag är lite stjärtig när det kommer till sånt där, det kan inte vara så grammatiskt dåligt för då hakar jag upp mig på stavfel och att det är dåligt skrivet och då försvinner det sexiga. (Brena)

Till skillnad från övriga så innebär Brenas strategi för att konsumera så etisk pornografi som möjligt att välja kommersiellt producerad pornografi av stora företag. Hon tänker att detta är ett sätt att säkerställa att de medverkande i filmerna får ordentliga kontrakt och betalt för sitt arbete. Dessutom tycker hon att det känns ”sunkigt” med filmer som upplevs som hemmafilmade med en mobilkamera – det blir för verkligt för henne och hon är noga med att understryka att pornografi för henne representerar fantasi.

Strategier för att hitta signaler på samtycke

Det blev i materialet tydligt att informanterna har olika strategier för att sälla bort pornografi som inte verkar ha tillkommit på frivillig väg. Signaler på samtycke mellan de medverkande i filmerna är både viktigt för upphetsningen och för informanternas politiska åskådning och världsbild.

En vanlig beskrivning bland kvinnorna var att välja bort pornografi där de får intrycket av att någon inte vill vara med. Det märks ganska fort om de som är med i filmen uppvisar samtycke. Till exempel framhålls signaler för bristande samtycke som om någon utsätts för något fast den säger nej, eller om det inte finns något förspel med i bilden, att ”nån bara stoppar in den” (Evelina). Om något är avtändande eller om obehagligt dyker upp så klickar man vidare till en annan film.

Många beskriver en att strategi, för att försäkra sig om att det finns samtycke, är att endast konsumera amatörpornografi. Detta har även visat sig vara en strategi som används av kvinnor i tidigare studier (Ashton m.fl. 2018). Följande citat illustrerar detta;

Den är till synes helt frivillig, den är inte konventionell, ingen tjänar pengar på någon annan vad jag vet och den är gjord av människor som verkar tycka att den är kul och som får ut nånting själva av att producera de här novellerna, de här ljudinspelningarna och de här filmerna och det är en jätteviktig del(--) Jag har ju kommit i kontakt med kommersiellt producerad porr men det är liksom inte intressant för mig(--) För mig är det som om de lika gärna kunde ha stått i kassan på Ica, det här är deras jobb och de känner förmodligen ingenting så varför skulle jag? (Maria)

(--) ofta när nån har filmat hemma, så här amatörporr eller ett par som spelar in tillsammans för att de tycker om det, det känns ofta för mig i alla fall som om jag har uppfattat det så, mer okej. (--) Det är svårt som betraktare men jag försöker ändå alltid se så här, känns det som att det finns nåt samtycke här? För jag tycker inte själv att det känns sextigt att titta på ett övergrepp, det är ju bara hemskt. (Judith)

Sammantaget kan sägas att kvinnorna har aktiva strategier för att säkerställa att de uppnår största möjliga njutning och för att undvika intimitetstrubbel då de navigerar i ett pornografiskt landskap som inte alltid riktar sig till dem, vilket måste betraktas som sexuell empowerment i någon mening. De är inte passiva mottagare av mediabudskap, vilket ligger i linje med annan forskning (Marques 2019).

SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Kvinnorna i studien använder pornografi för att bli upphetsade/intensifiera upphetsning, onanera och få orgasm. De konsumerar pornografi i form av filmer, skrivna berättelser, ljud, serier samt spel. Regelbundenheten i pornografianvändningen varierar med bland annat civilstånd, tillgång till dator/mobil och internet. Pornografi har haft betydelse för informanterna i att lära sig om den egna kroppens funktion samt att utforska vad de tycker om både ifråga om sexuella praktiker och identiteter. Dessutom har pornografen fungerat som kunskap och inspiration inför sex med andra. Pornografen har även verkat som en bekräftelse och normalisering av begär gällande samkönade relationer eller BDSM.

Kulturella scenarier om pornografi har påverkat informanternas intrapsykiska sexuella script – hur de förhåller sig till och använder pornografi. De olika kulturella scenarier som finns kring pornografi och kvinnlig sexualitet, och då särskilt det feministiska scriptet om pornografi som kvinnoförtryck, har skapat ”intimitetstrubbel” i kvinnorna. Det har medfört att informanterna i studien har anpassat sin pornografianvändning på olika sätt och skapat strategier, exempelvis genom att använda mindre pornografi än de önskar, att använda pornografi som upplevs samtycklig eller att undvika pornografiska filmer till förmån för pornografi i litterär eller ljudform. Detta för att anpassa och skapa ett intrapsykiskt script som kan skapa mening och ge maximal sexuell tillfredsställelse av pornografi och samtidigt uppfylla de egna politiska ställningstagandena.

Kulturella scenarier existerar parallellt, påverkar på olika sätt och hur dessa kommer att påverka sexualiteten hänger även samman med individens sexuella utveckling i övrigt. I studien framkom att informanterna i det äldre åldersspannet 25–30 år var något mer benägna att ha en avslappnad inställning till pornografi och det intimitetstrubbel som pornografen kan ge upphov till. De hade ”gjort upp” med frågan på ett intrapsykiskt plan; utvecklat mer långsiktiga strategier och en attityd till pornografifrågan som för dem innebar ett högt mått av empowerment och minimalt med skuld och skam. Således kan man tänka att ambivalensen i de intrapsykiska scripten minskar med åldern.

För att skapa mening av pornografi utmanar informanterna också de sexuella scripten på olika sätt; genom att använda pornografi som är gjord för män, att producera egen pornografi i olika former eller genom att på den interpersonella nivån våga bryta tystnad och prata med sina närmaste om pornografi, vilket minskar känslor av skuld och skam. De har även, i motsats till vad som framkommer i tidigare forskning, aktivt föreslagit pornografianvändning i partnerrelationer.

För en del av informanterna har pornografen haft betydelse som motkraft till uppväxtens religiösa värderingar kring sexualitet och bidragit till att man konstruerat en njutbar sexualitet.

Kulturella scenarier om pornografi som något skadligt och beroendeframkallande har också delvis påverkat informanterna, även om dessa faror främst relateras till mäns konsumtion. En del av informanterna har önskat ändra eller ändrat sitt pornografianvändande med hänvisning till detta i rädsla för att de ska bli alltför

påverkade av pornografi och således få oönskade konsekvenser i det sexuella samlivet.

I studien framkom att informanterna upplevt tystnad kring kvinnlig sexualitet under uppväxten men även till viss del känt sig tvungna att reproducera denna tystnad på grund av scriptet om pornografi som kvinnoförtryck. Man vågar inte alltid säga att man använder pornografi för att man är rädd för skuld, skam och att betraktas som en ”dålig” feminist. Tystnadskulturen kring pornografi för kvinnor har även gjort att informanterna ibland upplevt det som svårt att navigera i pornografins värld och hitta det man finner upphetsande. Det kan vara särskilt svårt att hitta den typen av pornografi som man etiskt sett skulle finna lockande – man vet helt enkelt inte hur man ska gå till väga. Pornografi upplevs på många sätt som en manlig arena. Trots det hittar kvinnorna sätt att navigera, även om det ibland upplevs krångligt.

Å ena sidan kan resultatet tolkas som att sexuella script kring kvinnors pornografianvändande är i förändring. Å andra sidan har kulturella scenarier om pornografi som kvinnoförtryck och som skadligt tilltagit i styrka, vilket också kan tänkas påverka kvinnors intrapsykiska script och ge upphov till intimitetstrubbel hos de kvinnor som väljer att konsumera pornografi. Därför är det av stor vikt att bredda debatten kring pornografi och synliggöra olika erfarenheter – annars riskerar vi endast att reproducera synen på pornografi som en arena för män dit kvinnor inte vill eller bör ha tillträde. Och då skuld- och skambeläggs kvinnors eventuella pornografikonsumtion samtidigt som pornografi framstår som något obligatoriskt för pojkar och män.

Metoddiskussion

Det ska understrykas att studiens material till största delen består av en grupp kvinnor som kan tänkas vara privilegierade i någon mening. Hade studien inkluderat en större spridning var gäller kulturell bakgrund och klass så hade resultatet kunnat se annorlunda ut. Det kan tänkas att informanter från Fittlife har en större medvetenhet och öppenhet vad gäller feminism och sexualitet än kvinnor i övrigt, vilket naturligtvis måste tas med i beräkningen. Däremot lyfter studiens informanter viktiga erfarenheter som sannolikt delas av många andra kvinnor, vilket förtjänar uppmärksamhet.

Studien har även en relativt hög andel bisexuella deltagare, vilket kan tänkas ha påverkat resultatet då bisexuella enligt forskning har en större sexuell nyfikenhet än andra sexualiteter (Rieger, Savin-Williams & Stief 2014). Å andra sidan sticker dessa informanters berättelser inte ut på något särskilt sätt i jämförelse med studiens heterosexuella informanter.

Studien har haft som utgångspunkt att berättelser om kvinnors positiva erfarenheter av pornografianvändning ska komma fram, eftersom studien har velat synliggöra detta. Det kan finnas andra berättelser kopplat till pornografi, men de har inte specifikt frågats efter i denna studie.

SLUTSATSER

De sexuella scripten avgör på tre olika nivåer hur vi formar vår sexualitet och har en växelverkan - de övergripande kulturella scripten påverkar unga kvinnors intrapsykiska och interpersonella script; föreställningar om pornografi som skadligt eller som kvinnoförtryck kan påverka hur unga kvinnor relaterar till pornografi och hur de använder den. Även om krockar mellan kulturella scenarier och intrapsykiska script kan leda till intimitetstrubbel, har unga kvinnor strategier för att hantera den typen av konflikt. Det gör de genom att aktivt använda olika strategier för att hitta den typ av pornografi som tilltalar dem och som inte strider mot deras politiska uppfattningar. Genom sitt agentskap bryter de även tystnaden som kulturella scenarier kring kvinnors sexualitet och pornografikonsumtion förordar. Detta kan i sin tur ge upphov till uppluckring av de kulturella scripten genom ett alternativt sexuellt script för kvinnor som vill bejaka sin sexualitet med hjälp av pornografi. I studien sågs dessa tendenser främst hos informanter i det äldre åldersspannet, vilket tolkas som ett tecken på stabilisering av det intrapsykiska scriptet. Utifrån detta vore det intressant att göra fortsatta studier på äldre kvinnor som konsumerar pornografi för att undersöka denna hypotes vidare. Dessutom behöver framtida forskning, för att inte missa kvinnors pornografikonsumtion, ha en bred definition på vad pornografi kan vara, samt ta hänsyn till att kvinnors konsumtionsmönster kan variera kraftigt.

Syftet med uppsatsen var att undersöka vilken mening pornografien har för unga kvinnor. För den sexologiska professionen, eller för alla som har samtal kring unga och sexualitet för den delen, är det viktigt att ha olika perspektiv på vad unga kvinnors pornografianvändning kan ha för mening för dem. Pornografi kan ha betydelse för kvinnors njutning och sexualitet, för att bland annat komma i kontakt med lust och upphetsning och lära känna den egna kroppen genom onani. Som setts i studien kan pornografi även ses som en betydelsefull del i utforskandet av den sexuella identiteten. Det är viktigt att beakta att det finns stor variation i kvinnors pornografianvändning samt att det kan finnas skam och osäkerhet inför att använda pornografi, liksom inneboende konflikter som har att göra med politiska ideal. Men det kan även vara av vikt att beakta att kvinnor kan ha väl utvecklade strategier för att lösa eller undvika intimitetstrubbel av det slaget, samt att pornografien kan vara "empowering" och således bidra till känslan av att äga sin sexualitet.

Avslutningsvis så går det inte att frånkomma att pornografi *är* en laddad fråga och det finns anledning att problematisera vilka representationer av kön, etniciteter och sexualiteter som finns närvarande. Men det kan vi heller inte göra om vi inte tillåter oss att tala om erfarenheter av pornografi.

REFERENSER

- Ahlin M, Stigberg U, (2016) *Visuell drog: om barn, unga och nätporr*. Stockholm, Kalla kulor förlag.
- Ashton S, Kirkman M, McDonald K, (2018) Women's Experiences of Pornography: A Systematic Review of Research Using Qualitative Methods, *The Journal of Sex Research*, 55(3), 334-347.
- Attwood F, Barker M, Smith C, (2019) Engaging with pornography: an examination of women aged 18-26 as porn consumers. *Feminist Media Studies*, elektroniskt tillgänglig innan publikation, (2020-05-10).
- Attwood F, (2010) *Porn.com. Making Sense of Online Pornography*. New York, Peter Lang Publishing.
- Attwood F, (2007) Sluts and riot grrrls: Female identity and sexual agency. *Journal of Gender Studies*, 16 (3), 233–247.
- Berg L, (1999) *Lagom är bäst. Unga tjejers syn på sexualitet och pornografi*. Stockholm, Bilda Förlag och Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige.
- Bergenheim Å, (2014) Drömmen om frihet: om sexualitet, normalitet och kön under perioden 1950–80. I L. Lennerhed (Red) *Från Sappho till Cyborg. Idéer om kön och sexualitet i historien*. Hedemora och Örlinge, Gidlunds förlag.
- Bowleg L, Burkholder G J, Malebranche D J, Noar S M, Teti M, Tschann J M, (2015) Sexual scripts and sexual risk behaviors among black heterosexual men: Development of the sexual scripts scale. *Archives of Sexual Behavior*, 44(3), 639-654.
- Braun V, Clarke V, (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
- Brinkmann S, Kvale S, (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund, Studentlitteratur.
- Bryman A, (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm, Liber.
- Ciclitira K, (2004) Pornography, Women and Feminism: Between Pleasure and Politics. *Sexualities*, 7(3), 281-301.
- Chadwick S B, Goldey K L, Raisanen J C, Van Anders S M, (2018) Strategizing to Make Pornography Worthwhile: A Qualitative Exploration of Women's Agentic Engagement with Sexual Media. *Archives of Sexual Behavior*, 47(6), 1853-1868.
- Daneback K, (2012) Kärlek och sexualitet på internet – nya samspelsmönster i den flytande moderniteten. I: Plantin L, Månsson S-A, (Red) *Sexualitetsstudier*. Malmö, Liber.

- Dworkin, A, (2003) Pornography. In: Jones A, (Ed) *The Feminism and Visual Culture Reader*. London /New York, Routledge.
- Everaerd W, Hanewald G, Laan E, Van Bellen H, (1994) Women's Sexual and Emotional Responses to Male- and Female-Produced Erotica. *Archives of Sexual Behavior*, 23(2), 153–169.
- Folkhälsomyndigheten. (2019). *Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) i Sverige 2017*. ><https://www.folkhalsomyndigheten.se> <PDF (2020-03-13)
- Foucault M, (2002) *Sexualitetens historia. Band 1 – viljan att veta*. Göteborg, Daidalos.
- Gagnon J H, Simon W, (2005) *Sexual Conduct: The Social Sources of Human Sexuality*. Piscataway, Aldine Transaction.
- Gagnon J H, Laumann E O, (1995) A Sociological Perspective on Sexual Action. In: Parker J G, Gagnon J H, (Eds) *Conceiving Sexuality: Approaches to Sex Research in a Postmodern World*. London, Routledge.
- Gagnon J H, Simon W, (1986) Sexual Scripts: Permanence and Change. *Archives of Sexual Behavior*, 15(2), 97-120.
- Gagnon J H, Simon W, (1984) Sexual Scripts. *Society*, 22(1), 53–60.
- Goldey K M, Van Anders S M, (2016) Identification with Stimuli Moderates Women's Affective and Testosterone Responses to Self-Chosen Erotica. *Archives of Sexual Behavior*, 45(8), 2155-2171.
- Johannisson K, (1994) *Den mörka kontinenten*. Stockholm, Norstedt.
- Johnsdotter S, Larsson M, (2015) Introduction – At the Converge of the Cultural and the Individual. In: Larsson M, Johnsdotter S, (Eds.) *Sexual fantasies: At the convergence of the cultural and the individual*. Frankfurt am Main, Peter Lang GmbH: Internationaler Verlag der Wissenschaften.
- Juffer J, (1998) *At home with pornography*. New York, New York University Press.
- Larsson M, (2012) Svarta affärer som blev vita? Om sexbutiker som sexuella rum då och nu. I: Månsson S-A, Plantin L, (Red) *Sexualitetsstudier*. Malmö, Liber.
- Löfgren-Mårtenson L, (2013) *Sexualitet*. Malmö, Liber.
- Löfgren-Mårtenson L, Månsson S-A, (2006) ”Sex överallt typ?” *Om unga och pornografi*. Stockholm, Förlagshuset Gothia.
- Marques O, (2019) Navigating, challenging and contesting normative gendered discourses surrounding women's pornography use. *Journal of Gender Studies*, 28(5), 578-590.

Marques O, (2017) Women's 'Ethical' Pornographic Spectatorship. *Sexuality & Culture*, 22(3), 778-795.

Mattebo M, (2014) Use of Pornography and its Associations with Sexual Experiences, Lifestyles and Health among Adolescents. *Digital Comprehensive Summaries of Uppsala Dissertations from the Faculty of Medicine 974*. Uppsala, Acta Universitatis Upsaliensis.

McRobbie A, (2007) Top girls? Young women and the post-feminist sexual contract. *Cultural Studies*, 21(4-5), 718-737.

NoFap, (2020) *Get a new grip on life*. ><https://www.nofap.com>< HTML (2020-04-20).

Peterson Z, (2010) What is sexual Empowerment? A Multidimensional and Process-Oriented Approach to Adolescent Girls' Sexual Empowerment. *Sex Roles*, 62(5-6), 307-313.

Plummer K, (2003) *Intimate Citizenship: Private Decisions and Public Dialogues*. Seattle, University of Washington Press.

Pornhub insights, (2020) *The 2019 Year in Review*. <<https://www.pornhub.com/insights/2019-year-in-review>> HTML (2020-04-25)

Regeringen, (2020) *Uppdrag om kartläggning av kunskap om pornografins inverkan på barn m.m.* ><https://www.regeringen.se> <PDF, 5 sidor. (2020-05-05)

RFSL ungdom, (2020) *Vad är trans?* ><https://www.transformering.se>< HTML (2020-05-14)

RFSU, (2008) *BDSM och fetischism – så funkar det. Njutning med höga klackar, rep och ögonbindel*. > <https://www.rfsu.se> <PDF, 18 sidor. (2020-05-13)

RFSU, (2020) *Livesänd frågestund om porr med Kalle Röcklinger och Suzann Larsdotter, sakkunniga inom sexualupplysning på RFSU:s förbundskansli*. ><https://www.facebook.com/groups/rfsumedlemmar> < (2020-02-18)

Rieger G, Savin-Williams R, Stief M, (2014) Bisexuality is associated with elevated sexual sensation seeking, sexual curiosity, and sexual excitability. *Personality and Individual Differences*, 66, 1-208.

Rubin G, (1984) *Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality*. In: Vance C S, (Ed) *Pleasure and Danger. Exploring Female Sexuality*, London, Pandora.

Statens medieråd, (2019) *Ungar och medier 2019*. ><https://www.statensmedieråd.se> <PDF (2020-04-10)

Sveriges kvinnolobby, (2020) *Pornografi – vår tids största jämställdhetspolitiska utmaning*. ><https://www.sverigeskvinnolobby.se> <HTML (2020-04-16)

Talita, (2020) *Uppmaning till politikerna gällande pornografi*.
><https://www.talita.se>< HTML (2020-04-15)

Tiefer L, (2004) *Sex Is Not A Natural Act & Other Essays*. Boulder and Oxford, Westview Press.

Waltman M, (2010) Rethinking Democracy: Legal Challenges to Pornography and Sex Inequality in Canada and the United States. *Political Research Quarterly*, 63(1), 218-237.

Williams L, (1999) *Hard Core. Power, Pleasure and the "Frenzy of the Visible"*. Berkeley, University of California Press.

BILAGA

Bilaga 1 Intervjuguide

- **Definition av porr**
- **Första gången**
- **Porranvändning idag**
- **Känslor kopplade till porranvändning**
- **Porr som en del av den egna sexualiteten**
- **Öppenhet**
- **Eventuella svårigheter kopplat till porranvändning**
- **Samhällets syn på kvinnors porranvändning**
- **Begreppet "porrskadad"**